

Dan Bošnjaka
Vez kulture

Kulturni projekti
Evropski
izvori

Srebrenica
Živa
sjećanja

Povodi
Ponižena
književnost

Sveslovenska smotra bošnjačkih kulturnih društava u Medvodama (snimio Nihad Đozić)

Muzej književnosti i pozorišne umjetnosti BiH: Riječi na dlanu
Boris A. Novak: Moje tetke Nuri Hadžić u epu Vrata nepovrata
Jubilej KUD-a Behar: Cvjetovi prijateljstva i dobrote
Susreti: Od Kulina bana i dobrih dana
Knjiga o Ijiljanu: Kad progovori zatočena ljepota

Bošnjaška kulturna zveza Slovenije
Bošnjački kulturni savez Slovenije
Bosniak Cultural Union of Slovenia

25. novembar, Dan državnosti Bosne i Hercegovine, proslavit ćemo u srijedu, 20. novembra u 19. sati u prostorijama društva Ljiljan (podhod Plava laguna) - poezijom, muzikom i promocijom novog broja lista „Bošnjak (broj 56, novembar 2019.).

U programu učestvuju Muzička i Dramska sekcija društva Ljiljan, književnik Ismet Bekrić i novinarka Maida Džinić Poljak.

Srdačno vas pozivamo i radujemo se druženju.

Između dva broja **Kultura nam nije samo okvir...**

Piše: **Kerim Dizdar**

Pri kraju smo još jedne godine djelovanja društava i Bošnjačkog kulturnog saveza Slovenije, godine raznovrsnih aktivnosti i nastojanja da pomičemo granice kulturnog stvaralaštva i saradnje. Kultura nam tako nije bila samo okvir jedne misije, nego i mogućnost stvaranja sve ljepše i bogatije slike svakodnevnog života, i onog zajedničkog, društvenog, i onog osobenog, u kojem jedna pjesma, jedna slika ili jedna folkorna igra mogu i sivom danu udahnuti više svjetla i vedrine.

Nastojali smo da, i uz još neriješeno pitanje finansiranja, oslonjeno uglavnom na odobrene projekte, bez trajnije mogućnosti kadrovske i finansijske rješavanja statusa društava i BKSS, ipak učinimo nešto više, zahvaljujući prije svega entuzijazmu i dobrovoljnom radu. Tako smo izdavali i naš list »Bošnjak«, koji je ipak, opšta je ocjena, na visokom profesionalnom nivou.

Takva je bila i Smotra bošnjačkih društava, održana u Medvodama, na kojoj su se zapaženo predstavila sva naša društva registrirana u Sloveniji.

I Bosansko-hercegovačke filmske večeri pobuđuju znatno interesovanje publike i zaključujemo ih filmovima Hajrudina Šibe Krvavca, u decembru 2019.

Putem FB stranice BKSS u vezi smo s našim prijateljima i članovima i redovno ih obavještavamo o događajima značajnim za nas u Sloveniji i Bosni i Hercegovini.

Kroz ostvarenu saradnju sa institucijama BiH, zaduženim za dijasporu, bili smo na nekoliko simpozija u Sarajevu, u gostili smo u Ljubljani i Koprnu delegaciju Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice i upoznali ih s našim radom.

Prisutni smo bili i na obilježavanju Dana Bošnjaka u Sarajevu i na okruglom stolu o temi "Bošnjaci - stanje i perspektive«. U okviru Svjetskog saveza dijaspore nastojimo se uključiti u manifestacije i programe prema našim finansijskim sredstvima. Ove godine nismo učestvovali na turniru u nogometu u Oslu, ali smo bili prisutni u programima ovog Saveza u BiH.

U okviru programa društava i BKSS gostovala su mnoga poznata bosanskohercegovačka i slovenačka kulturna imena i gradila most među nama.

U narednom periodu društva i Savez treba da se, uz redovne djelatnosti, više okrenu pripremi projekata kroz koje bi finansirali svoje programe rada. Potrebno je angažovati i nove kadrove u okviru naše zajednice i širom im otvoriti vrata, kako bi naš rad bio uspješniji i kvalitetniji.

**Pozivamo vas da nam pišete,
budite naši saradnici.
info@bkzs.si**

JAVNI SKLAD REPUBLIKE SLOVENIJE
ZA KULTURNE DEJAVNOSTI

BOŠNJAK
časopis Bošnjačkog
kulturnog saveza
/Bošnjaške kulturne
zveze Slovenije

Adresa: Tržaška 2, 1001 Ljubljana
Za izdavača: Kerim Dizdar
Ovaj broj uredili: Kerim Dizdar i Ismet Bekrić
Redakcija: Dijana Harčević Čatić, Maida Džinić Poljak, Sanela Fejzić, Fahir Gutić,
Nihad Đozić i Ismet Bekrić (lektor i redaktor)
Grafička priprema i štampa: Grafična delavnica »Bor« Ilirska Bistrica

email: info@bkzs.si
Matični broj: 1161148
Poreski broj/Davčna številka: 18322697
Tran. račun: NLB SI56 02083-0090659476

Vež kulture

Obilježavanje Dana Bošnjaka kao kulturni praznik

Dan Bošnjaka - dan kulture: Prigodna riječ predsjednika Preporoda BiH dr. Sanjina Kodrića

Kultura je bitna odrednica svakog naroda, koja ga čini samobitnim i prepoznatljivim, ali i otvorenim za saradnju i stvaralačka prožimanja. Svjesni su toga, svakako, i u Bošnjačkoj zajednici kulture "Preporod" u BiH, koja je u sarajevskoj Vijećnici, 28. septembra, svečano obilježila Dan Bošnjaka, sjećajući se tom prigodom i Bošnjačkog sabora održanog 27. i 28. septembra 1993. godine, kao jednog od najznačajnijih datuma za Bošnjake u njihovoj historiji, jer su odlukom sabornika vratili svoje historijsko ime. Svečanosti u Sarajevu prisustvovali su i predstavnici Bošnjačkog saveza kulturnih društava Slovenije, prezentirajući svoja iskustva ali i izražavajući želju da se kultura još više afirmiše kao most koji povezuje narode, zemlje i pojedince.

Bošnjaci su i dalje narod čiji se identitet, jezik i kultura negiraju i marginaliziraju u Bosni i Hercegovini i izvan zemlje.

Dan Bošnjaka se kao svečani dan slavi u Srbiji, Crnoj Gori, Sjevernoj Makedoniji, Hrvatskoj i drugdje. U Bosni i Hercegovini se obilježava nepotpuno, pa i sama najava nije se mogla osjetiti u medijima, niti kod stanovnika. Dobro organizirana kulturna svečanost sa mnoštvom učesnika u Vijećnici odudarala je od sumorne bh stvarnosti (iseljavanja, sporog formiranja vlasti, zastoja u euroatlanskim integracijama i dr.).

Danom Bošnjaka, Bošnjaci iz matice povezuju se sa Bošnjacima iz domovinskih zemalja i dijaspore i tako grade i održavaju svijest o jedinstvenom narodnom biću. Identitet i širina jednog naroda jeste prije svega u njegovoj kulturi. Jer, upravo kroz kulturu kao suštinsku sadržinu identiteta jednog naroda Bošnjaci su uspjeli preživjeti i održati se. Zato Dan Bošnjaka treba obilježavati prvenstveno kulturom, jer nas kultura uvezuje u jedinstvenu narodnu cjelinu, ali, isto tako, kultura nas povezuje sa drugim ljudima i drugim narodima, i u Bosni i Hercegovini i širom svijeta.

Na svečanosti u Sarajevu bila je i delegacija našeg BSKS, u kojoj su bili: Kerim Dizdar, Esad Ajeti i Nihad Dozić.

»Po dolasku u Sarajevo, imali smo osjećaj da Dan Bošnjaka, kao svečani i kulturni dan, nije dovoljno zaživio u samoj Bosni i Hercegovini, i mediji su o tome malo pisali a i prijatelji, koje smo susreli u Sarajevu, malo su o tome znali«, zapisao je Kerim Dizdar. »Na samom skupu u Vijećnici, imamo utisak, nedostajala je šira baza kulturnih, naučnih i političkih predstavnika koji žive i stvaraju u Bosni i Hercegovini, kao i gostiju. Drugog dana smo imali okrugli sto o temi »Bošnjaci - stanje i perspektive«, u organizaciji BZK "Preporod" koji je okupio predstavnike Bošnjaka sa područja bivše Jugoslavije. Sam sastav je bio široko postavljen, tako da smo vrijeme iskoristili i za upoznavanje, a predsjednik »Preporoda« dr Sanjin Kodrić nas je upoznao o trenutnim aktivnostim i planovima za budućnost.«

Na razgovoru Kerim Dizdar je ukazao i na probleme slabih komunikacija predstavnika BiH sa predstavnicima dijaspore kada dolaze u Sloveniju, te na otvorena pitanja postavljanja ambasadora iz reda Bošnjaka (u Sloveniji će proći petnaest godina kako na položaju ambasadora nije bio Bošnjak). Isto tako, dijaspora u zemljama EU treba da saraduje s evropskim poslanicima koji imaju korektan stav prema cjelovitosti Bosne i Hercegovine, kako se ne bi donosile rezolucije u Evropskom parlamentu na štetu Bosne i Hercegovine. Naši predstavnici naveli su i primjer pozitivnog angažmana evropskih poslanika iz Slovenije, Tanje Fajon i dr Igora Šoltesa.

Od podrške do Zakona

Sistemska rješenja statusa naroda bivše države u R. Sloveniji – od individualnog do sistemskog

Piše: **Fahir Gutić**

Sa konstituirajuće sjednice Sveta vlade

Kada je krajem osamdesetih i početkom devedesetih godina došlo do raspada zajedničke države, ni slutili nismo kako će se sve to odvijati kasnije. Nastale su nove države, neke su postale i članice EU, a neke se samo nadaju, mada se u ovom trenutku teško može reći da će ikad i postati punopravne članice EU. Mnogi, koji su tada živjeli u različitim republikama, nastankom nove države ostali su da i dalje žive tamo gdje su se i zatekli. Nekako, po nekom nepisanom pravilu, izgubili su i status naroda u toj državi. U nekim novonastalim državama su dobili status manjine, a u nekim nemaju ni takvo rješenje. U Sloveniji, po do sada znanim podacima, živi više od dvjestodvadeset hiljada osoba koje imaju slovensko državljanstvo i koje nisu u nacionalnom smislu Slovenci. Naravno, da u tu brojku spadaju i novorođeni i neki koji su se kasnije doselili.

Generalno, mnogi eminentni stručnjaci, koji se bave proučavanjem i istraživanjem podataka tj. statistikom koja (*prema latinskom status: stanje*) se bavi prikupljanjem, uređivanjem, analizom i tumačenjem podataka i donošenjem zaključaka o pojavama i procesima na koje ti podaci ukazuju (u širem smislu, podaci o različitim prirodnim, društvenim i drugim pojavama i procesima), smatraju, da je u Sloveniji mnogo više državljana sa područja bivše zajedničke države od predočenih trenutnih zvaničnih brojki i dostupnih podataka. Ako bismo zalazili u neku dublju analizu, došli bismo sigurno i do nevjerovatnih rezultata - da mnogim državljanima R. Slovenije neko od roditelja dolazi sa područja južno od Kupe. Brojke u tom smjeru premašuju i 400 hiljada. Govori se o drugoj i trećoj, pa negdje već i o četvrtoj generaciji.

Kakav je status tih državljana?

Individualni status je kod većine na nekom solidnom nivou. Kolektivni status je ipak nešto sasvim drugo. Priznanje ili bolje rečeno eventualno sistemsko uređenje našeg statusa bar kroz zakon donosi širok dijapazon mogućnosti za lakše očuvanje naše tradicije, kulture i identiteta na ovim prostorima. Zbog toga su se i pojavljivala i formirala razna udruženja, koja pored očuvanja svoje kulture i tradicije kroz svoje djelovanje ukazuju i na neadekvatno riješen kolektivni status tih državljana. Rješenjem kolektivnog statusa bi za sva ta društva kao i njihovu nacionalnu zajednicu značilo mnogo više nego što se o tome može i pretpostaviti. Pokušavalo se je to riješiti na više načina (*od 1993. na ovamo...o tome smo pisali u prethodnim brojevima,*) da bismo danas došli do situacije gdje se zajedničkim naporima svih udruženja pokušava doći do nekog sistemskog rješenja.

Ustavno priznanje u ovakvoj situaciji i konstelaciji političkih snaga nemoguće je postići. To ne znači, da se od toga treba distancirati i odustati. Međutim, dok ne dođe do neke povoljnije političke klime, udruženja su se odlučila, da pokušaju bar sa zakonom. Da bi se došlo do procesa pokretanja zakona i usvajanja u parlamentu, trebalo je poduzeti i određene aktivnosti. Kao prvo, uz ulaganje ogromnih napora, nedavno je po usvojenoj *Deklaraciji* iz 2011. god. formiran »**Svet Vlade Republike Slovenije za vprašanja narodnih skupnosti pripadnikov narodov nekdanje SFRJ v Republiki Sloveniji**«, koji je na svojoj prvoj sjednici pored ostalih donio i obavezujuće zaključke. Prvi zaključak je bio, da se na slijedećoj sjednici (koja je planirana krajem novembra) raspravlja i pošalje u dalju proceduru već pripremljeni zakon. Pošto je *Savjet vlade* po svojoj definiciji savjetodavno tijelo i zato nema izvršnu moć, preduzete su i druge potrebne i neophodne aktivnosti u sklopu pripremanja 'terena' za navedeni zakon. Tako je došlo i do ponovnih sastanaka sa strankama u parlamentu i njihovim poslaničkim grupama kako bi se tražila naklonost spomenutom zakonu. Nedavno je ponovno održan sastanak sa strankom SD-a, kad su nas primili predsjednik stranke i aktualni predsjednik parlamenta mag. Dejan Židan sa svojim poslanicima i ministrima. Pored predsjednika stranke sastanku su prisustvovali i Ministar za kulturo mag. Zoran Poznič, državna sekretarka na Ministarstvu za kulturo ga. Petra Culetto, i poslanci mag. Marko Koprivc i Bredrag Baković.

Pozitivna klima našim zahtjevima

S obzirom, da su nam u prošlosti oko prijema Deklaracije najviše pomagali upravo poslanci SD-a, za očekivati je njihovu podršku i oko prijema zakona. Na samom sastanku je izražena pozitivna klima našim nastojanjima za potrebnu proceduru u vezi s prijemom zakona u parlamentu. Ako uzmemo u obzir, da su nam na prethodnim sastancima skoro pa sve parlamentarne stranke »obećavale« svoju podršku, za očekivati je proboj zakona do parlamenta. A tamo je opet svašta moguće. To nam govore iskustva iz prethodnih godina. Ali, kako reče jedan naš čitalac, »*Upornost se isplati*«. O svemu tome će naši čitaoci biti pravovremeno obavještavani putem svojih društava, putem FB stranice BKZS kao i putem časopisa Bošnjak.

Svet vlade u novom sastavu

Delegacija ABCĤMS u posjeti stranci SD

Evropski izvori

Iskustva Bošnjačkog kulturnog saveza sa projektima financiranim iz sredstava Europske Unije

Piše: Admir Baltić

Bošnjački kulturni savez djeluje od 1997. godine, a od početka glavni izvor njegovog financiranja čine projektna sredstva za koja konkurira na različitim tenderima. Glavni financijeri saveza su tako, u protekle 22 godine, bili Ministarstvo za kulturu Republike Slovenije, Javni fond za kulturne djelatnosti Republike Slovenije, Europski socijalni fond, Švicarska Konfederacija i u manjoj mjeri grad Ljubljana. Tenderi koje objavljuje Javni fond za kulturne djelatnosti su naš prvi financijski oslonac, jer su godišnji - objavljuju se početkom godine i može se unaprijed predvidjeti kakav i koliko vrijedan projekt kod njih može proći. Riječ je o manjim projektima vrijednosti od 500 do 3.000 eura.

Tenderi za europska sredstva, na koje se mogu prijavljivati veći projekti vrijednosti i do 120.000 eura, vezani su za operativne programe. Trenutno je u tijeku operativni program 2014. – 2020., u sklopu kojeg su već zaključena dva tendera, a jedan, ujedno i posljednji za ovu perspektivu, očekuje se krajem godine. Bošnjački kulturni savez na tenderima iz perspektive 2014.-2020. nije bio uspješan u dobivanju projekata, ali su zato bila uspješna društva članovi BKSS-a, Društvo b-h i slovenskog prijateljstva Ljiljan i Bošnjačko omladinsko društvo Velenje. Bošnjački kulturni savez je uspješno prijavljivao i izvodio projekte u perspektivi 2007.-2013., kad je na pet tendera pet puta uspio dobiti projekt. U pitanju su bili kulturno-obrazovni projekti:

- **Bošnjačka kultura – od volonterstva ka profesionalizaciji**, 2008/2009., vrijednost projekta 64.000 €, obučavanje pripadnika ranjivih grupa na području izdavačke djelatnosti; rezultati: 1 zaposleni, izvedenih 10 radionica, 2 studijske posjete u zemljama EU, izdan zbornik radova.

- **Manjinska kultura u zvuku i slici**, 2009/2010., vrijednost projekta 70.000 €, obučavanje pripadnika ranjivih grupa na području filmske djelatnosti; rezultati: 1 zaposleni, izvedeno 70 radionica, snimljen 1 kratki igrani film i 1 dokumentarni film;

- **Kulturni odaziv**, 2010/2011., vrijednost projekta 90.000 €, obučavanje pripadnika ranjivih grupa na području t.z. fundraisinga (pridobivanja sredstava) za nevladine organizacije; rezultati: 2 zaposlenih, izvedeno 60 radionica, prijavljeni novi projekti na pet različitim tendera, izdan dvojezični priručnik za pisanje projekata;

- **Sokultura**, 2011/2012, vrijednost projekta 95.000 €, obučavanje pripadnika ranjivih grupa na području javnog i digitalnog komuniciranja te stand up komedije; rezultati: 2 zaposlenih, izvedeno 80 radionica, izrađen portal manjina u Sloveniji sokultura.si, izdan priručnik za javno nastupanje;

- **Grad kultura**, 2013/2014, vrijednost projekta 170.000 €, obučavanje pripadnika ranjivih grupa na području kreativnog kulturnog turizma i video produkcije; rezultati: 3 zaposlenih, izvedeno oko 100 radionica, osposobljena grupa turističkih vodiča, snimljen jedan kratki igrani film i 7 promo videa, osmišljenih 7 vođenih tura po manjinskoj kulturnoj baštini grada Ljubljane.

U sezoni 2012/2013. BKSS je uspješno prijavio i izveo projekt **Korijeni u Bosni, drvo u Sloveniji** – pilot projekt **Škole bosanskog jezika u Sloveniji**, koji se u vrijednosti od 80.000 €, izvodio u tri slovenska grada i u sklopu kojeg smo pokrenuli fakultativnu nastavu bosanskog jezika u tri bošnjačka udruženja te na jednoj osnovnoj školi, koju je ukupno pohađalo oko 90 djece iz bošnjačke zajednice.

Kod svih ovih projekata riječi je o neformalnom obrazovanju kroz radionice, koje su izvodili predavači koje smo sami kontaktirali. Pri tom smo sve vrijeme pokušavali dati prednost stručnjacima koji žive u Sloveniji a porijeklom su iz BiH. Svi ovi projekti su prijavljivani na t.z. decentralizirane europske tendere, tenderi koji se raspisuju u samim državama članicama EU i kojima rukovode institucije države članice. Jedan projekt smo prijavljivali i na t.z. centralizirane europske tendere, to jest na tendere koji se objavljuju u Briselu i kojima neposredno rukovode institucije EU, ali na tom tenderu nismo bili uspješni. Po uzoru na BKSS, i neka naša udruženja, članovi BKSS-a, uspješno su uz našu pomoć konkurirali na tenderima za europska sredstva, neka samo sa jednim projektom (Zavičajno društvo Plava i Gusinja Izvor iz Kranja), neka više put (društvo Ljiljan iz Ljubljane i društvo BMKD iz Velenja).

Glavni pozitivni učinci izvođenja europskih projekata:

- Omogućena profesionalizacija djelovanja saveza bar u vrijeme trajanja projekta; bolja financijska kondicija saveza u vrijeme trajanja projekta (10% sredstava čini t.z. paušal, koji se namjeni za t.z. hladni pogon organizacije), veća prepoznatljivost saveza u široj javnosti i kod državnih institucija i među drugim nevladinim organizacijama u Sloveniji.

Neki negativni učinci izvođenja europskih projekata:

- Nerazumijevanje unutar šireg članstva saveza vezano za prirodu projektnog financiranja (pojedinci se fokusiraju samo na vrijednost projekta, a ne žele shvatiti da to nisu sredstva sa kojima se može slobodno raspolagati, već ih se mora potrošiti za unaprijed predviđena stavke nakon izvedenih aktivnosti, pri čemu se sve skupa redovno kontrolira od strane državnih i europskih institucija); interni konflikti oko pitanja koga zaposliti kad se kroz projekt otvori mogućnost za novo radno mjesto; zbog nedostatka drugog redovnog izvora financiranja projekti nakon završetka izvođenja svojim sadržajem i osposobljenom ekipom obično ne prežive na dugi rok, čime savez od većine projekata osim kratkoročne nema i dugoročne koristi.

Kamen gori, biser odgovara...

U svjetlu razgovora o očuvanju jezika,
kulture i identiteta u iseljeništvu

Piše: **Ismet Bekrić**

Jezik je kuća otvorenih vrata, zapisali smo i u prošlom broju našeg glasila, izvještavajući o razgovoru o očuvanju jezika, kulture i identiteta u iseljeništvu, koji je u okviru Međunarodnog sajma knjiga u Sarajevu, u aprilu ove 2019. godine, organizovalo Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH u saradnji s Grupacijom Naša perspektiva. Tom razgovoru su svoj doprinos dali i predstavnici Bošnjačkog kulturnog saveza Slovenije. U prošlom broju objavili smo sažete diskusije predsjednika našeg Saveza Kerima Dizdara i predsjednika Društva »Ljiljan« Elvisa Alukića, kao i prilog Admira Baltića o školama bosanskog jezika u Sloveniji, a sada donosimo kazivanje književnika i profesora književnosti i jezika Ismeta Bekrića o značaju maternjeg jezika u iseljeništvu, i uopće u našem bitisanju.

Već je jezik, da svijetli...

*Nije jezik,
da ga plaziš
i palacaš njime,
već je jezik,
da ga paziš,
kao svoje ime.*

*Nije jezik,
da njim pljuješ,
sipaš riječi krute,
već je jezik,
da začuješ,
i kad riječi šute.*

*Nije jezik,
da prijetiš,
i nosiš k'o breme,
već je jezik,
da svijetliš
kroz život i vrijeme*

Ismet Bekrić.

Nama, koji smo se, ne svojom krivicom, rasuli, a zatim zgusnuli, prostranstvima svijeta, jezik je bio, i ostao, ono svjetlo što nam je u tminama i traženjima obasjavalo udaljene slike i činilo ih, možda, još i bližima. Jezik je bio, i biva, vrata kroz koja smo ulazili u nove izazove i predjele, razgovor sa sobom i sa svijetom, a prije svega nadahnuće, da ne zaboravimo svoje ime, i da riječi i dobrote i ljubavi, koje su već bile u nama, kao naše najveće blago, ne zamijenimo riječima zlobe i mržnje. Jezik je bio, i ostao, još više, još osjećajnije, i naš zavičaj, naša kuća, glas najdražih, i ona spoznaja da su moćne samo riječi blage. Zato je i nama, možda još više, izuzetno važno da u spletu jezika, koje učimo i sve bolje govorimo, ne zaboravljamo svoj jezik, onaj koji nas je odnjihao i koji nas je nježno doticao sa majčinih usana, i iz očevih savjeta, iz pjesama i priča.

Jezik nije samo tekovina, naslijeđe; jezik je i stalno drugovanje sa riječima, koje treba i učiti, pravilno pisati, izgovarati, obogaćivati, dajući im smisao ne samo sporazumijevanja, nego i ljepote. Zato je izuzetno važno, da se, iz dana u dan, zalažemo i za što korektniji, pismeniji standardni jezik, ali i za poetičniji, osjećajnije jezik, koji će svakom trenutku života i stvaralaštva davati više ljepote, unutrašnjeg ozračja. U jednoj narodnoj pjesmi, u kojoj se govori o vrelom danu, ali metaforično i o životu uopće, samo četiri riječi izražavaju i bitak jezika, pismenosti, kulture, života: »Kamen gori, biser odgovara!« Taj kamen može biti svakodnevlje, ali i sam jezik u svojoj funkciji, zadatosti; a taj biser je naša stalna težnja da nam jezik bude što ljepši, što bliži, što slikovitiji i poetičniji.

I svaki razgovor o jeziku, zapravo o nama, upliće se u vrijeme u kojem je i previše tih gorećih, užarenih kamenova, i zato se svi moramo potruditi, iz dana u dan, iz trena u tren, da je što više i bisera, susreta i razgovora u kojem ćemo tražiti, i stvarati, ono što nas oplemenjuje, približava, a ne udaljava, razdvaja, plaši. Jezik, tako, može biti sazdan od kamenja, ili od biserja. Sve zavisi od nas.

Velike su samo one riječi, koje se naslanjaju na male, skrivene u njihovoj sjeni. I koje svijetle kroz život i vrijeme.

**Jezik Bosne, to je jedna kolektivna
umjetnost čiste genijalnosti**

Isidora Sekulić

Ponižena književnost

Plima reagovanja povodom dodjele Nobelove nagrade za literaturu austrijskom piscu Peteru Handkeu, autoru »koji je otvoreno potkopavao historijske činjenice i iskazivao javnu podršku počiniocima genocida«

Odluka Švedskog komiteta za dodjelu Nobelove nagrade za literaturu, za 2019. godinu, da se ovo svjetsko priznanje dodijeli austrijskom piscu Peteru Handkeu, izazvala je plimu ogorčenja i reagovanja u čitavom svijetu, a posebno u BiH čiji su žitelji doživjeli, i još uvijek doživljavaju, sve sjene zla u čije se kolo upleo i ovaj »zagovornik genocida«, kako su ga mnogi imenovali u svojim protestima. Među njima i uvažena novinarka CNN-a Christine Amanpour, koja je u teškim godinama agresije i razaranja u BiH bila u središtu zbivanja i o tome hrabro i pošteno izvještavala svjetsku javnost. Naglašavajući da je ova odluka prava SRAMOTA, jer se radi o piscu koji je izgubio svoj »moralni kompas«, postavila je jedno pitanje koje se tiče ne samo literature, nego svjetskog bitka:

»Jesu li sjećanja zaista tako kratka!«

Odluka koja ne vrednuje nego ponižava

Zaista, da li po živim ranama ljudskosti, civilizacije, mogu tako brzo padati oštra zrnca prašine zaborava i negacije? Prašine, koja se lako pretvara u glib čovječanstva i budućnosti. Prašine koja se, evo, sliježe i po stranicama koje upravo treba da se bore protiv tih naslaga, kako bi te stranice bile svijetle, dostojne ljudskog bića.

Reagovali su i pisci svijeta, i njihova udruženja – PEN. Tako PEN America između ostalog ističe:

»Zgroženi smo izborom pisca koji je svojim javnim glasom potkopavao historijske činjenice i iskazivao javnu podršku počiniocima genocida...«

Kako tek mogu biti zgrožene, uvrijeđene u svome bolu i šutnji, majke Srebrenice! Njihova bol postala je odavno i bol svijeta! I poziv na ljubav, na mir, na saosjećanja, a ne na mržnju i podsticanje novog zla. Kako sada da prihvate bolnu istinu, da se oni koji su izgubili saosjećanja i ljudskost čak nagrađuju najvišim svjetskim priznanjima?

I Centar PEN BiH piše da je »riječ o autoru koji je otvoreno podržao jedan zločinački, agresorski režim ne pokazajući nikakvo saosjećanje sa žrtvama tog režima«. A u reakciji Društva pisaca BiH naglašava se da je Peter Handke »otvoreni i dosljedni zagovarač i branilac neonacističkih i genocidnih projekata na Balkanu devedesetih godina prošlog stoljeća«, te da on »zapravo ne brani Srbe, nego jednu zločinačku fašističku politiku čime obezvrjeđuje antifašističku tradiciju srpskog naroda iz Drugog svjetskog rata«. Imajući to u vidu, odluka o nagradi ne vrednuje književnost i njene i estetske i univerzalne etičke i humanističke domete, nego »ponižava književnost i književno stvaralaštvo uopće«.

Uspravne riječi

Uspravne su i riječi koje je uvažanim članovima Nobelove fondacije i Nobelovog komiteta za književnost Švedske akademije u ime Bošnjačke zajednice kulture »Preporod« BiH, najstarije i temeljne kulturne ustanove Bošnjaka, s tradicijom od 1903. godine, prenio, i potpisao, njen predsjednik dr Sanjin Kodrić, izražavajući najoštriju osudu dodjele Nobelove nagrade za književnost piscu koji je pogazio suštinske ljudske vrijednosti iz kojih se onda uzdižu i vrijednosti književnih poruka i značenja. *»I u daljoj i u bližoj prošlosti, Nobelove nagrade u pojedinim slučajevima bile su dodjeljivane osobama čiji su rad i djelovanje bili kontraverzni ili neprimjereni ugledu i značaju koji podrazumijeva Nobelova nagrada«,* ističe se u reagovanju »Preporoda« BiH. *»Pa ipak, uprkos ovom, Nobelova nagrada kao institucija uspjela je više od jednog stoljeća očuvati svoj visoki dignitet i integritet, što joj je osiguralo status najznačajnije nagrade za doprinos nauci, kulturi i miru u savremenom svijetu. No, dodjela Nobelove nagrade za književnost Peteru Handkeu čin je koji dovodi u pitanje sav dosadašnji ugled i značaj Nobelove nagrade kao takve i prijeti njenom konačnom i nepovratnom urušavanju.«*

A pošto je Nobelov komitet već učinio jedan, neshvatljiv, presedan dodjelom ovog visokog priznanja autoru koji to ne zavrjeđuje, onda, kako predlaže Bosankohercegovački »Preporod«, *»Nobelov komitet, odnosno Švedska akademija mora počinuti još jedan presedan, tj. povući Nobelovu nagradu koja je dodijeljena Peteru Handkeu«.*

Gorčina je prisutna i među našim literarnim stvaraocima i prosvjetarima u Švedskoj, i cijeloj Skandinaviji, koji u ovoj odluci ne vide, i ne osjećaju, neke šire švedske poglede, nego samo parcijalni ponesrećeni stav jednog uskog tijela koji je naišao na oštar odziv u Evropi i svijetu. U ime Društva bh. pisaca, prevodilaca i bibliotekara u Švedskoj oglosio se njegov predsjednik prof. dr Izet Muratpahić, izražavajući protest »protiv dodjele Nobelove nagrade za književnost Handkeu, čovjeku koji je stao na stranu Miloševićeve genocidne politike na Balkanu«.

»Ništa ne može opravdati ovakvo djelovanje Handkea«, naglašava dalje prof. dr Muratpahić, *»a ni komiteta da mu dodijeli ovakvo priznanje. Tačno je da pisac ima slobodu izbora, ali njegovo nehumano opredjeljenje ne treba biti nagrađeno. U testamentu Nobela jasno su naglašeni kriteriji za dodjelu nagrade, i Handke te kriterije definitivno ne ispunjava...«*

Kemal Širbegović: Tijesno - Bijeli oblak, 1982

Borba za ideale čovječanstva

U ovim danima, u kojima sa svih strana stižu otvorena reagovanja sa prijedlozima da se austrijskom piscu, dramatiku, prozaisti i esejisti oduzme nezasluženo priznanje, »naše misli su okrenute žrtvama genocidne politike, koje je odavno ponizio P. Handke, a sada i Komitet za dodjelu Nobelove nagrade«, zaključuje prof. dr Muratspahić, uvjeren da postupak Komiteta »nije u skladu sa mišljenjem i ponašanjem švedskog društva«.

Iz brojnih odjeka, koja na FB potpisuju ljudi svih zanimanja, izdvajama samo dva koja jezgrovito ilustruju zajednički stav:

»Ovo je samo još jedno od ljudskih poniženja koje će da prođe bez ikakvih posljedica.«

»Neoprostiva je šutnja!«

Da, ne smijemo šutjeti i praviti se da nas se to ne tiče. Jer, šutjeti i slijegati ramenima, znači odobravati. Ne šutimo, evo, ni mi, na stranicama našeg glasila, nego se dostojanstveno i jasno pridružujemo svima onima koji i reagovanjima i peticijama traže – ne osvetu i mržnju, nego, kao što ističe i PEN, i Amerike, i Velike Britanije, i drugih zemalja, »da rastjeramo svaku mržnju i borimo se za ideal čovječanstva koje živi u miru i jednakosti«.

Josip Osti:

Putovanje s Handkeom u Sarajevo

... Tačno je da nisu svi Srbi četnici, ali je, također, tačno i da su svi četnici Srbi. A riječ je o zločinima koje su oni počinili. Posebno prema Muslimanima u BiH, koji su apsolutno van vidnog polja Petra Handkeja. On, uvjeren da efektno i uvjerljivo stavlja tačku na svoju argumentaciju, na kraju svog putopisa, objavljenog i kao knjiga, s naslovom *Zimsko putovanje ka rijekama Dunavu, Savi, Moravi i Drini ili Pravednost za Srbiju*, navodi oproštajno pismo Slobodana Nikolića, iz sela Perućac, blizu Bajine Bašte, napisano prije samoubojstva, izvršenog potkraj 1992, između ostalog, i zbog »istrebljenja srpskog naroda«. A nakon toga, najmanje što bi, istine radi, Handke morao učiniti jeste da kaže ko je i gdje istrebljivao Srbe, a ko i gdje Muslimane? Ko je koga istjerivao iz domova? Ko je koga zatvarao u logore Keraterm, Omarska, Manjača, ...? Ko je koga klao i ubijao kao stoku i punio masovne grobnice? Ko je žene, čak djevojčice i starice masovno i planski silovao? Ko je stotine i stotine čijih bogomolja porušio? „, (Nije li na tom, donekle perverznom bračnom putovanju po Srbiji, Handke zaboravio na rečenicu filozofa kojom je, ne tako davno, po sopstvenom priznanju, bio obuzet: »Nekoga drugoga lišiti njegovog korijena, najljući je zločin.« Koju sam, kao i mnoge druge, podvukao u njegovim knjigama koje sam čitao na putu u Sarajevo i iz Sarajeva. – Dodajem: Koncem ljeta 1995.)

Mada ne prihvata činjenice, Handke ih, kada mu to zatreba, navodi. Tako često pominje izbjeglice iz Kninske krajine. Sām sam, potresen posmatrao kolone srpskih izbjeglica i suosjećao s neizvjesnom sudbinom prinuđenih, ali i nagovorenih, na izbjeglištvo. Mada su odlazili s traktorima i kamionima prepunim stvari, a izbjeglice iz Bosne, Muslimani i Hrvati, i znatno ranije, i u znatno većem broju, s kesom-dvije u rukama. Mnogi od njegovih argumenata su na krhkim nogama, jer ih je nastojao potkrijepiti netačnim činjenicama i takvom selekcijom koja čini providnim njegove namjere, da ubijene proglasi samoubojicama i time ubojice oslobodi svake odgovornosti. I, dosljedno tome, traži pravednost za Srbiju i Srbe. Možda, zbog novinarskog dezinformiranja, ni ja ni drugi nismo znali da su oko Bajine Bašte, koja je s onu stranu Drine, na teritoriji Srbije, Muslimani istrebljivali srpski narod, a ne, s ovu stranu Drine, na teritoriju BiH, Srbi Muslimane, Bošnjake. Kao što mi se, zbog lažne i pristrasno izokrenute slike svjetskih medija, kao i mojoj majci i svima ostalima koji su u Sarajevu tokom rata proživjeli ono što ne bih ni najvećem neprijatelju poželio, samo činilo da Srbi s obronaka Trebevića razaraju grad i u njemu ubijaju ljude. A, u stvari, po njemu, bilo obratno! Ipak, Handke će morati osnažiti svoju argumentaciju, želi li, i mene i druge, uvjeriti da su Muslimani i Hrvati iz BiH opkolili Beograd i njegove stanovnike tri i pol godine izlagali gladi, žeđi, studeni, strahu i smrti. A za to, kao i za mnogo šta drugo, nepravedno optuženi Srbi i Srbija. Ali, Handke je, svojim tekstom, već postigao ono što je htio. Još jedanput je skrenuo svjetsku pažnju na sebe, potvrdivši, i ranije ispoljenu, potrebu da, kada drugi kažu crno, on kaže bijelo. Pri tom me, svojom konfrontacijom Kunderi, Brodskom i mnogim drugim, posebno novinarima, koje naziva »podlom hordom stranih reportera« i sličnim, još gorim riječima, podsjetio na mog profesora povijesti, koji je, svojedobno, u zbornici, dok je većina učenika i profesora pred školom protestirala zbog ubojstva Lumumbe, hvalo Čombea, za kojeg ne znam da li ga se još sjeća, kao najvećeg političara. Handke je u *Die Zeitu* izjavio da ne namjerava odgovarati na napade. A reakcije koje su uslijedile na njegov tekst, uključujući i ovu moju, nisu napadi nego odbrana od onog ko je stao na stranu napadača. U njegovom opredjeljenju ne za žrtvu nego za zločinca, o čemu se, na koncu, u cijeloj ovoj priči i radi, vidim samo još jedno od brojnih ratnih profiterstava. U Bosni bismo rekli: »Gdje će ti duša!«

(Završni dio dužeg teksta Josipa Ostija *Putovanje s Handkeom u Sarajevo*, objavljenog u knjizi *Podzemna katedrala*, Vodnikova domačija, Kulturni vikend djece iz BiH, »egzil-abc«, Ljubljana, 1996)

Ko jagenjčki obmolknejo

Piše: **Dr. Ahmed Pašić**

Ekipa je bila zbrana in vodja je dal še zadnje napotke, preden so se napotili proti kraju, ki jih je navdajal z grozo. Zavedali so se svoje vloge in pričakovani javnosti, zato so se s toliko težjimi koraki odpravili proti ciljni točki. Po nekaj minutah hoje so prispeli do prizorišča. Najprej so se razdelili v skupine, potem pa so začeli kopati. Ni trajalo dolgo, ko so naleteli na prve kosti. Roka, noga, pol trupla ali pa samo osamljena kost. Med njimi so bili moški, ženske in otroci, najmlajši je imel samo pet let in v njegovi hrbtnici so našli naboj. Ko so jeseni 2003 končno zaključili dela, je bilo na seznamu izkopanih iz množične grobnice Črni Vrh v vzhodni Bosni 629 žrtev, med katerimi so bili pobiti prebivalci Zvornika leta 1992 in Srebrenice leta 1995. Gre za eno največjih množičnih grobišč v BiH in je sekundarnega pomena. Ko so namreč po vojni v javnost prišli satelitski posnetki z oznakami polj smrti, so tisti, ki so storili vojne zločine v obdobju 1992–1995, ponovno zagnali stroje in pobite začeli premeščati z obstoječih na druge lokacije. Vzhodna Bosna ima statistično gledano največje število grobišč v BiH, saj so bili v neposredni bližini krajev na drugi strani reke, iz katerih so se v času vojne prek Drine valile tankovske kolone s prostovoljci. Užiški, valjevski in novosadski korpusi tedanje jugoslovanske vojske so pod taktirko Slobodana Miloševića sejali uničenje po mestih in vaseh, kjer se življenje še zdaj, 24 let kasneje, ni normaliziralo in v BiH še vedno pogrešajo 9000 oseb. Celotno politično in vojaško vodstvo takratne Republike Srbske je po vojni, vključno z Miloševićem, končalo v Haagu z obtožbami zaradi vojnih zločinov.

Vse to ni bilo dovolj, da bi preprečili nastanek manjše skupine umetnikov, ki so imeli kljub vsem argumentom drugačne, alternativne poglede. Med njimi je bil ruski pesnik Edvard Limonov, ki je leta 1992 v prisotnosti Radovana Karadžića ter vojakov v uniformah sivo-oljne barve s težkim mitraljezom streljal po civilnih objektih v Sarajevu. Dobrica Ćosić je bil eden glavnih intelektualcev in znamenitih pisateljev, ki so s svojim ideološkim pisanjem močno vplivali na politično vodstvo tedanje Jugoslavije, zagotovo pa je bil Peter Handke najbolj znan primer zahodnega pisca, ki se je v mazohističnem slogu in zavestno odpravil proti močnemu vetru. Pisateljsko kariero je začel že v 60. letih prejšnjega stoletja in njegova dela so pogosto odražala bolečino iz otroštva. Izpostavljal je dileme malega človeka in razpravljal o ranah družbe in nekaj njegovih del je doživelo upodobitev tudi na platnu. Z leti pridejo izkušnje in bogati se znanje, kar je Handkeju prineslo tudi nekaj priznanih nagrad, med njimi vilenico leta 1987, njegov izbrušeni čut pa se je lepo odrazil tudi v intervjuju za Mladino 8. oktobra 1991. Z njim se je v Parizu takrat pogovarjal pokojni Ivo Štandeker, ko je Handke vizionarsko napovedal, kakšno bo delovanje elit in sistemov v neodvisni Sloveniji.

Ampak z destruktivnimi vojnami na Balkanu in vzponom Miloševića na oblast se je Handke odločil posuti z začimbami disidentstva in zavedajočega se kljubovanja mainstreamovski miselnosti, ki je videla glavnega krivca za konflikt v razbohotenem nacionalizmu s podporo neomejenih količin orožja iz skladišč nekdanje JLA. In medtem ko so prebivalci Sarajeva pred očmi svetovne javnosti doživljali najdaljše obleganje v moderni zgodovini (trajalo je 1425 dni), zaradi česar je umrlo 11.541 ljudi, od katerih jih je bilo več kot tisoč s srbskimi imeni, je Handke trdil, da gre za zahodni konstrukt. Med ubitimi v bosanskem glavnem mestu je bil tudi Štandeker, ki je 16. junija 1992 podlegel ranam granate s položajev VRS. Kako se je počutil Handke v tistem trenutku, ne vemo, saj o tem ni pisal, se je pa takoj po koncu vojne leta 1996 odločil za obisk Bosne, ki je bila še vedno v zoni somraka. Padec zaščitenih enklav Srebrenice in Žepe se je namreč nadaljeval s poboji na številnih lokacijah občine. Ko so prve informacije prišle v javnost in so ekipe raziskovalcev v spremstvu vojakov mednarodnih enot začele iskati polja smrti, je Handke v teh krajih užival v družbi tistih, ki so bili priča najhujšemu pokolu v Evropi po drugi svetovni vojni, hkrati pa je pisal svoj (ne)slavni esej z naslovom Potovanje k rekam: pravica za Srbijo, v katerem je zapisal, da se obleganje Sarajeva ni zgodilo in da množičnih grobnic v Srebrenici ni. Pred nekaj dnevi so na površje prišle fotografije njegovega bivanja v Srebrenici, ko je rakija tekla v potokih, medtem ko je celotno območje še vedno zaudarjalo po smrti. Objavljena je bila tudi fotografija, ki prikazuje Handkeja pri plavanju v Drini pri Višegradu. V tej isti reki, v katero je bilo med vojno vrženo nekaj tisoč trupel.

Podelitev Nobelove nagrade za literaturo Handkeju je bosanskemu trpljenju zaradi vojne pognala še en naboj v tilnik, hkrati pa sprožila večno debato, kje je meja med umetnikom in ideologom. Ali je ločnica sploh mogoča? Alfred Nobel je v svoji oporoki zapisal, »da naj bi bile nagrade podeljene tistim, ki so dali človeštvu največjo korist«. Kakšno korist ima lahko družba od človeka, ki je glorificiral vojne zločince in zanikal genocid v Srebrenici? Norveški pisatelj in Nobelov nagrajenec Knut Hamsun je denimo zaradi pronacističnih nazorov (svojo Nobelovo medaljo je podaril Goebbelsu) po drugi svetovni vojni bankrotiral in umrl v bedi.

In, ali bi Handke, hipotetično vprašano, prejel Nobelovo nagrado, ki jo je še pred nekaj leti označil za cirkus, če bi leta 1946 obiskal koncentracijsko taborišče Auschwitz, tam popival s simpatizerji nacizma, pisal esej Potovanje k ravnici: pravica za Nemčijo in hkrati zanikal holokavst?

Živa sjećanja

Obilježavanje godišnjice genocida u Srebrenici

Piše:
Maida Džinić Poljak

Navršile su se 24 godine od genocida u Srebrenici, najvećeg zločina u Evropi poslije Drugog svjetskog rata. Tužni vijenac u koji mnogi žele uplesti i svoj cvijet sjećanja i tuge. Tako su i Zavodi »Averroes« i »Pogreb ni tabu« 2015. godine osmislili projekat sjećanja na srebreničke žrtve pod imenom »Srebrenica: 8372 živa sjećanja« i od tada ga izvode zajedno sa brojnim somišljenicima.

Od 1. do 21. jula 2019. u atriju Mestne hiše u Ljubljani bio je postavljen »kutak sjećanja«, čiji je glavni motiv bio bijeli cvijet Srebrenice. Posjetioci su se mogli upisati u knjigu sjećanja.

U ponedjeljak, 1. jula, u prepunoj Crvenoj dvorani Mestne občine Ljubljana, održan je razgovor s preživjelim svjedocima srebreničkog genocida, Mevludinom Orićem i Suljom Čakanovićem.

Razgovor je vodila Maida Džinić Poljak, a u razgovoru je učestvovao i jedan od najboljih slovenačkih novinara, odlični poznavalac stanja u BiH u toku i poslije rata, Ervin Hladnik-Milharčić.

Mevludin Orić je 1995. v blizini Vlasenice preživio strijeljanje, a Suljo Čakanović je jedan od preživjelih, koji je uspio doći do slobodne teritorije preko srebreničkih šuma.

Program sjećanja na nevine srebreničke žrtve zaključen je 11. jula na Mestnom trgu, ispred Mestne hiše u Ljubljani minutom šutnje.

Program su obogatili pijanist Robert Brezovar i Irena Urbič koja je pročitala odlomak iz knjige Isnama Taljića »Roman o Srebrenici«.

Pijanist Robert Brezovar

Irena Urbič: „Roman o Srebrenici“

Kad progovori zatočena ljepota

Piše: Valerijan Žujo

Bosanski ljiljan (*Lilium bosniacum* /Beck/ Beck ex Fritsch) je trajnica koja ima u tlu lukovicu, a naraste do 60 cm visoko. U središnjem dijelu stabljike nosi veći broj duguljastih suličastih i izmjenično poredanih listova, koji su dugi oko 5 cm. Cvjetovi su pravilni, građeni od 6 listova ocvjeća dugih oko 4 cm, koji su, poput turbana, od dna cijelom duljinom savinuti u luku prema van, prema gore, i u donjem dijelu iznutra imaju tamnoljubičaste do skoro crne mrlje i točkice. Šest krupnih crvenih prašnica visi na dugim prašničkim nitima. Biljke počinju cvasti od početka lipnja te u mjesecu srpnju. Treba naglasiti kako su cvjetovi zlatno žuti, u vrijeme otvaranja uspravni, a kasnije se cvjetne stapke u luku savijaju prema dolje i cvijet visi. Na vrhu stabljike je jedan cvijet, rijetko dva. Stanište ovog ljiljana su duboka tla između kamenja gorskih i planinskih kamenjarskih travnjaka do blizu 2000 m visine.

Cvijet je iznenađenje, preokret... pa i nelogičnost. Da nije iskustva i knjiškog znanja, ko bi očekivao raskoš boja i oblika na kaktusu, na agavi, na bodljikavim, kvrgavim, suhonjavim i u svakom pogledu skromnim i oskudnim bićima. Ali, kad se cvijet pojavi, kad se otkrije ta uzbudljiva tajna biljke, kad progovori zatočena ljepota i ukaže se pred našim očima i dušom našom, mi taj prizor doživimo kao radost, kao sklad, kao najprirodniji čin.

Nastojimo ovladati suštinom cvijeta, oponašati taj preokret, tu pobjedu ljepote, boje i mirisa, tu prevagu čistote i suptilnosti nad grubim i oporim, tvrdim i oštrim, zakovanim i zaleđenim formama.

Na preobražaju grane, trna, bodlje u cvijet, dobrim dijelom se temelji i jednostavna, naivna, a dobroćudna pučka umjetnost.

Umjetnost često govori jezikom cvjetova. Cvjetovi su slova jednog alfabeta emocija. Bezmalobolje iza svakog cvijeta, stoje čitave biblioteke i galerije. Ogroman je broj pjesama, romana, slika, muzičkih kompozicija, etc, koji nose ime po nekom cvijetu. Odmah mi padaju na um „Suncokreti“ Vincenta van Gogha, „Ljiljan u dolu“ Honore de Balzaca, „Ocvale primule“ Skendera Kulenovića, „Zambak“ Muse Čazima Čatića.

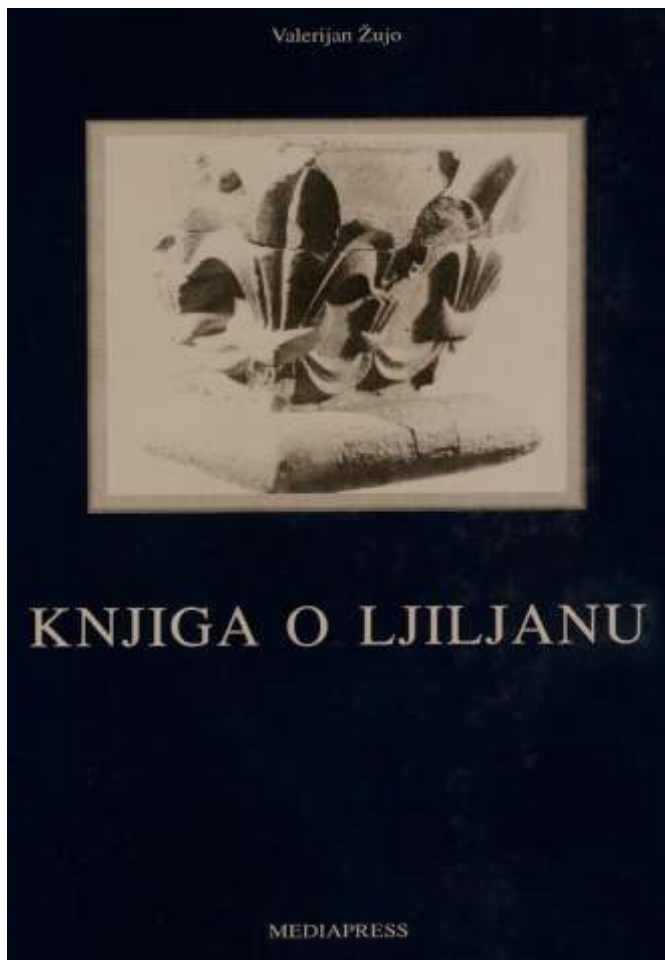
Da cvjetovi uistinu mogu biti slova, a slova cvjetovi, nabolje pokazuje islamska kaligrafija. Arabeske, biomorfni ornamenti, levhe...u isti mah su i božija riječ i poezija i slikarstvo i geometrija i pravo i muzika!

Pomoću cvjetova je moguće razumjeti mnoge ključne događaje iz prošlosti... lukovice tulipana, ukradene u Turskoj, postale su najprepoznatljivijim simbolom Nizozemske; *Rat crvene i bijele ruže*, prijelomno je razdoblje u povijesti Egleske; historija Francuskog kraljevstva obilježena je ljiljanom...Upravo ljiljan, ali ne francuski, nego bosanski (*Lilium bosniacum*) hiljadu i više godina je simbol Bosne. Pojavljuje se kao znak i ukras, kao pitanje i odgovor, kao snaga i trajanje.

I kako već biva po našem tužnom običaju, ono o čemu najviše govorimo, u šta se zaklinjemo i čime se ponosimo, najmanje poznajemo.

Bosanski ljiljani

Nakon prvih, takozvanih, demokratskih izbora, postavilo se pitanje državnih simbola, koji bi odgovarali novonastalim prilikama. Gospodinu Vedranu Hadžoviću, bilo je u Skupštini SR Bosne i Hercegovine povjereno da obavi konsultacije sa određenim brojem historičara, pisaca, slikara... Bio sam, među ostalima, pozvan na te konsultacije. Većina učesnika tih razgovora, smatrala je da *novi* simbol države treba da bude njen *stari*, srednjovjekovni simbol, naime stilizirani ljiljan. Imajući sve to na umu, odmah nakon rata napisao sam *Knjigu o ljiljanu* s ambicijom da malko pojasnim i približim ovaj cvijet, koji nama bosanskohercegovačkim ljudima, neovisno o političkim prilikama i odnosima, odavno predstavlja ime i prezime. Malo se toga promijenilo. Političari koji su najviše hvalili ljiljan, kao i oni koji su ga najviše kudili, o ljiljanu i kao cvijetu i kao simbolu, nisu znali ništa ili gotovo ništa... Ali zato je još davno, davno o ljiljanu znao sve, znameniti pjesnik Musa Ćazim Ćatić. Evo njegove pjesme *Zambak*:

Musa Ćazim Ćatić

Zambak

*U kineskoj maloj vazi
Na prozoru sobe moje
Cvati zambak, čist i bio
Nevinosti poput tvoje.*

*Viš' zelene stabljike mu
Svileno se perje širi,
A oko njegov lepršaju
Sanje moje ko leptiri.*

*Mističnijem svojim krilom
Vjetrići mu pelud trune
Pa mirisom opojnijem
Moju malu sobu pune.*

*Ja taj miris žedno gutam
duša mi ga strasno pije
Ah u perju zambakovu
Tvoja duša sanke snije.*

Bosanski ljiljani na stećku

Lijepa su sjećanja u kojima oživljavaju dragi likovi u ozračju ljiljana: Valerijan Žujo, Jadranka Stojaković i Mirza Ibrahimpašić

Beseda kot soseda

Na ovogodišnjem susretu pisaca koji stvaraju u svome maternjem jeziku, a koji se održava pod nazivom »Sosed tvojega brega / Susjed tvojega brijega«, predstavilo se i više autora koji su porijeklom iz BiH i koji, uz slovensku riječ, njeguju i afirmišu i svoju domaću.

Piše: Ismet Bekrić

Susret autora, koji žive u Sloveniji, i pišu u svome maternjem jeziku, a koji je – pod svojim već tradicionalnim nazivom »Sosed tvojega brega / Susjed tvojega brijega«, održan u Ljubljani 25. maja ove godine, približio je u reviji »Paralele« (23/2019.) izbor iz poetskog, proznog, dramskog i esejističkog stvaralaštva 32 sudionika ove svetkovine riječi.

Ples besed / riječi

Organizator ove manifestacije, **Javni sklad Republike Slovenije za kulturne dejavnosti**, u saradnji sa Savezom kulturnih društava / Zvezo kulturnih društev Ljubljana, objavio je i širi izbor literarnih radova koje potpisuju: Petra P. Aleksić, Milan Aničić, Ismet Bekrić, Sonja Cekova Stojanoska, Jure Drljepan, Marie-Helene Estoule-Exel, Nataša Jovović, Zdravko Kokanović Koki, Anto Kovačević, Tamara Kovačević, Marko Krezić, Franjo Magaš, Enesa Mahmić, Dragana Marošević, Štefanija Mesarić, Dragan Mučibabić, Nazifa Mustafagić, Tanja Očelič, Željko Perović, Bernadette Pojbič, Đorđo Radović, Srđan Radović, Mirjana Rampre Rako, Aida Silić, Šejla Silić, Senada Smajić, Jordan Stavrov, Milan Stepanović, Katica Špiranec, Vladimir Vekić, Ramiz Velagić i Snježana Vračar Mihelač.

U razgovorima u okviru pjesničke radiomice, s pjesnikinjom Anom Porenta, i prozne radionice, s piscem Zoranom Kneževićem, te na književnoj večeri i javnom čitanju u Trubarjevoj hiši literature /Trubarovoj kući književnosti, svoja mišljenja i ostvarenja uplelo je, u Ples besed / Ples riječi, i više literata porijeklom iz BiH, koji žive i stvaraju u Sloveniji.

U radnom materijalu za ovaj susret, u kojem su prilozi autora, za natječaj, dati pod šiframa, našli smo i jedan poetičan zapis o okamenjenim obilježjima u Pousorju, kraju uz rijeku Usoru, potpisan kao ak49. Ovog puta donosimo kao dio izvještaja o susretu »Sosed tvojega brega« odlomak iz pomenute proze, opisa puta kroz jedan dio Bosne, od Doboja i Jelaha pa do Teslića. Ovdje se, kao u svakom slojevitom tekstu, prepliću emotivno i dokumentarno, viđeno i pamćeno.

Okamenjeni spomenici Pousorja

Proljeće je Usori donijelo novu svježinu koja očarava i oduševljava. Njegine pitome brežuljke odjenulo je preko noći u sunčane boje, a usku krivudavu dolinu nasmijanih obraza uresilo ljekovitim zelenilom.

Samo su stećci u probuđenoj prirodi ostali isti. Ili ne?! Proljeće ih je učinilo još starijim, još bojažljivijim i još zapuštenijim pa se sve više priljubljuju majčici zemlji i podsjećaju na posivjelo, ostarjelo i zaboravljeno kamenje u žbunu. I tako rasuti po korovom obraslim grobljima i podalje od očiju javnost, oni cijelom kraju daju neko melankolično ozračje...

Nekada prelijepi blistajući spomenici u netaknutoj prirodi, stećci su danas tek usputno podsjećanje na zaboravljeno, velom prekriveno razdoblje srednjeg vijeka u Usori. Oni su kameni spavači, jedini nijemi svjedoci davno zazidanih stoljeća. Tajnoviti i zagonetni, još uvijek traju i odolijevaju, a slučajnog prolaznika znaju zadiviti koji put svojom neobjašnjivom veličinom i težinom.

Nažalost, malo ozbiljnije promatranje pokazuje da su stećci na granici izdržljivosti. Oromuli. Usamljeni. Napušteni od svih. Stigli su, eto, u svoje posljednje razdoblje života. Nije ih moglo ušćuvati ni općenarodno vjerovanje da će se onome tko ih bude dirao desiti velika nesreća. Oni preostali s bremenom godina sve više tonu i na njih se lijepi mahovina...

Naši stećci su naša slika prošlosti. Neistražena povijest Usore i neprocjenjiva baština Bosne i Hercegovine. Okamenjeni i zagonetni spomenici, oni su čuvari jedne velike tajne, ali i ključevi za njezino otkrivanje. Treba ih samo zavoljeti, polako maziti i paziti. Jednoga dana će sigurno progovoriti....

Mi i jezik

Nakon ovog malog poetskog hoda kroz vrijeme i bosanski krajolik, vraćamo se ponovo samom naslovu ovog teksta. Nije li i sam stećak zapravo okamenjena riječ? Zapis? Priča? Dramatika stoljeća zgusnuta u dramatiku stiha! Nije li i stećak naš susjed, koji pamti mnogo više od nas! I koliko od toga susjeda možemo naučiti koliko je važna riječ! Riječi kao život i riječi kao poezija!

A onda dolazimo do temeljnog pitanja, upućenog ne samo nadležnim organizacijama i institucijama, nego i sebi: Kakav je naš odnos prema jeziku, i zemlje u koju smo došli i u kojoj dišemo i pišemo, i one iz koje smo donijeli svoj maternji jezik? Svakako, tim odnosom ne možemo biti zadovoljni! Novi jezik prihvatamo više površno nego temeljno, a vlastiti, maternji, potiskujemo, zanemarujemo. Ne uče ga redovno ni mladi, kao dopunsku nastavu, nemamo izgrađen program i uvijek se, na početku, susrećemo s nedostatkom sredstava, odnosno s neriješenim finansiranjem. Ne kupujemo i ne čitamo knjige naših autora, nemamo više projekata i programa vezanih za jezik i literaturu, ne promoviramo knjige iz kojih ćemo naučiti osnovna pravopisna pravila... I tako, da više ne nabrajam...

Ovaj prilog završit ćemo jednom »sličicom iz svakodnevlja«: Nakon što je na prvom programu Hrvatske televizije gledao i slušao – Nedjeljom u dva – razgovor sa istaknutim pjesnikom Abdulahom Sidranom, jedan moj sumještani mi reče:

»Pa nisam znao da Sidran ima tako malu penziju i da, kao i većina naših pisaca, jedva sastavlja kraj s krajem! Baš mi ga je žao!«

A ja sam na njegovo pitanje odgovorio drugim: »A da li si ti ikad kupio bar jednu Sidranovu knjigu?«

»Pa, nisam...«, odgovorio je, pomalo zbunjen.

»E, nemoj ti njega žaliti! Samo ponekad kupi neku njegovu knjigu, i već ćeš mu time pomoći!«

Moj sagovornik mi je klimnuo u znak odobravanja, i promrmljao kako mi, eto, nismo navikli da kupujemo knjige.

Književna riječ nije, eto, njegov susjed, ili komšija, kako vam već drago. A to bi bilo neophodno. I zbog riječi, a još više zbog njega! Naravno, i zbog nas!

A riječ je najbolja susjeda, komšinica.

Besjeda kao susjeda. Beseda kot soseda.

Mak Dizdar

ZAPIS O ZEMLJI

Pitao jednom tako jednoga vrli pitac neki:

A kto je ta šta je ta da prostiš

Gdje li je ta

Odakle je

Kuda je

Ta

Bosna

Rekti

A zapitani odgovor njemu hitan tad dade:

Bosna da prostiš jedna zemlja imade

I posna I bosa da prostiš

I hladna i gladna

I k tomu još

Da prostiš

Prkosna

Od

Sna

Riječi na dlanu

Predstavljamo:
Muzej književnosti i
pozorišne umjetnosti
BiH

Piše: Džana Kukić

Priča Muzeja književnosti i pozorišne umjetnosti Bosne i Hercegovine počinje davne 1961. godine. Tada je pod nazivom „Muzej književnosti Bosne i Hercegovine“ osnovana institucija koja je 1977. dobila današnje ime. Na osnovu grube procjene Muzej posjeduje 67 književnih i 30 pozorišnih zbirki koje imaju više od dvadeset hiljada eksponata. Muzej prati život i rad bosanskohercegovačkih autora i autorica svih nacionalnosti i konfesija i svjedoči o životu raznovrsnom i zanimljivom, punom strašnih i teških udaraca, ali i o velikoj produkciji kakva se rijetko viđa.

Ljepota ambijenta: Dvorište Muzeja književnosti i pozorišne umjetnosti

Zbirke istaknutih bosanskohercegovačkih pisaca

Stalna postavka Muzeja obnovljena je i renovirana 2016. godine, uz njegovu pedeset i petu godišnjicu. Prikazani su izabrani eksponati iz zbirke devet bosanskohercegovačkih pisaca: Silvija Strahimira Kranjčevića, Petra Kočića, Kalmija Baruha, Isaka Samokovlije, Zije Dizdarevića, Branka Ćopića, Hasana Kikića, Maka Dizdara, Meše Selimovića i Ive Andrića. Također su prikazani eksponati iz zbirke devet bosanskohercegovačkih pozorišnih umjetnica i umjetnika: Jelene Kešeljević, Avde Džinovića, Jolande Đaćić, Safeta Pašalića, Jurislava Korenića, Dragoslava Drakčeta Popovića, Borisa Smoje, Zvonka Zrnčića i Reihana Demirdžića. Svaki kutak Stalne postavke posvećen je svakom od navedenih književnika. Kako Muzej do 2016. nije imao priliku u Stalnoj postavci pokazati rad pozorišnog odjeljenja, Postavka sada prikazuje i kratku povijest bosanskohercegovačkog teatra.

Prema postojećim podacima, kuća u kojoj se od 1961. godine nalazi Muzej književnosti i pozorišne umjetnosti Bosne i Hercegovine datira iz sredine 19. vijeka. Kuća je bila u vlasništvu porodice Skarić, a kasnije porodice Despić. Fasada kuće ukrašena je reljefima. Iznad ulaza Stalne postavke Muzeja postavljen je reljef sa stiliziranim pticama koje piju vodu iz šadrvana. Replika ovog rada danas se koristi kao logo Muzeja. Autorica ovog ukrasa na kući je Iva Despić, prva akademska vajarica u Bosni i Hercegovini, nekadašnja stanarka i vlasnica kuće. Muzejski arhiv još čuva crno-bijele fotografije iz dvadesetih godina prošlog vijeka, na kojima vajarica, u bijeloj vajarskoj kuti, stvara pored šadrvana, koji se i danas nalazi u bašti.

Od 1995. zbog političke situacije u Bosni i Hercegovini, Muzej je bez državnog staranja i bez stalnog izvora finansiranja. Međutim, zaposlenici i zaposlenice Muzeja književnosti i pozorišne umjetnosti Bosne i Hercegovine uspijevaju održati sigurnost muzejskih eksponata, producirati izložbe i izdavačku djelatnost Muzeja. U redovnim godišnjim planovima Muzej svoj razvoj bazira na produkciju vezanu uz pet tipova publike te se naš rad organizira na radu u sljedećim oblastima: a) rad sa tradicionalnom

muzejskom publikom; b) rad sa akademskom publikom; c) odgoj muzejske publike; d) stvaranje arhiva "Historija žena BiH" i e) rad za širu publiku i posjetitelje iz stranih zemalja. Postupajući prema ovom planu i u narednoj godini ćemo obilježiti godišnjicu značajih autora, producirati jednu monografiju, najmanje jednu izložbu za djecu i mlade, najmanje jedan program sa izložbom o neistraženim autoricama i novi program rada sa audio-vodičem kroz Stalnu postavku Muzeja, na nekoliko svjetskih jezika.

U narednoj godini počinjemo kampanju za opću digitalizaciju muzejske građe, kako bismo u narednih pet godina ponudili odsjecima za slavistiku širom svijeta pristup rukopisima i dokumentima Muzeja. U ovom momentu Muzej raspolaže prostorom depoa, radnim prostorijama, prostorom uređenim za posjete (Stalna postavka), Galerijom MAK - koja se koristi za promjenjive programe (izložbe i druge događaje) te prostorom muzejske bašte, u kojoj se odvijaju promocije knjiga, pozorišne predstave i svi drugi programi koji odgovaraju muzejskoj djelatnosti i vremenskim prilikama.

Radna soba Silvija Strahimira Kranjčevića

Radna soba Silvija Strahimira Kranjčevića prva je od ovih zbirki prikazanih u Stalnoj postavci, ali i prva koja je postala vlasništvo Muzeja. Zanimljivi predmeti iz ove zbirke obuhvaćaju pjesnikovo naslijeđe: od njegovog radnog stola, mastionice i pera, stolice, triju polica za knjige, dva stolića, dva perzijska ćilima, preko štapa, bogate biblioteke, arhive, mnoštva umjetničkih slika i skulptora do ukrasnih figura.

Najzanimljiviji predmet u ovoj sobi je Knjiga utisaka – koja je danas muzejski eksponat. Naime, godinu dana nakon piščeve smrti, godine 1909. piščeva supruga prodala je cjelokupnu njegovu ostavštinu Institutu za istraživanje Balkana, koji je kasnije eksponate dao na čuvanje Zemaljskom muzeju BiH. Dakle, radna soba koja se može vidjeti u Muzeju književnosti i pozorišne umjetnosti danas, izložena je više od stotinu godina; posjećivali su je zainteresirani građani Bosne i Hercegovine, regiona i Evrope još početkom dvadesetog vijeka. Među njima su bili i tadašnji francuski konzul u Saraevu Bert Grenar, koji se upisao 1910. godine, zatim jedan od najpopularnijih pjesnika toga doba Aleksa Šantić, te mnogi političari, umjetnici i pisci. Ela Kranjčević piščevu je zaostavštinu prodala za 3000 austrougarskih kruna, koje su joj trebale biti isplaćene tokom tri godine – nažalost, u arhivi Muzeja ne postoji dokaz da joj je cjelokupan iznos ikada isplaćen.

Radna soba pjesnika Kranjčevića

Boris A. Novak

Moje tetke Nuri Hadžić u epu Vrata nepovrata

Tri sestre Nuri Hadžić zvaao sam u djetinjstvu »tetskama« – Nadžidu, Bahriju i Rabiju. Za moju vezu sa njima odgovoran je moj stric Jerolim (Jerko) Novak koji se oženio Nadžidom.

Njihov otac Osman Nuri Hadžić (1869 – 1937) je bio sudija (studirao u Beču i u Zagrebu) te književnik koji je zajedno sa Ivanom Azizom Miličevićem bio suautor prvog bosanskog romana *Bez nade*, objavljenog pod psevdonomom Aziz Osman. Bio je i politički predstavnik muslimanske zajednice u tadašnjoj Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca odnosno Jugoslaviji. Osman Nuri Hadžić je mnogo energije posvetio povijesti i kulturi bosanskih Muslimana i baš on je razvio pojam »bošnjačkog identiteta«. Majka Almasa (arapsko: *diamant*) Sokolović, bila je potomka velikog vezira Otomanskog carstva Mehmeda paše Sokolovića (imam njenu smrtovnicu). Osman i Almasa bili su široko obrazovani kozmopoliti, pristalice Ata Türkovih reformi; sve tri kćerke (četvrta je rano umrla) dobile su univerzitetske diplome, a djelimično studirale u inostranstvu. Povijest feminizma u prostorima bivše Jugoslavije bilježi da su sestre Nuri Hadžić bile prve Muslimanke koje su skinule feredžu i do kraja života se borile za pismenost, obrazovanje i jednakopravnost muslimanskih žena.

Ove tri moje mostarske tetke – »tri gracije«, kako ih je nazivao moj otac – otvorile su mi oči za bogatstvo i specifičnosti bosanske i hercegovačke kulture, što je imalo za posljedicu da sam od malih nogu nadalje rado odlazio u te krajeve, a prije svega u Sarajevo. Imale su i veliki utjecaj na moje književno formiranje i »rane radove«, kada sam imao devet, deset godina; prilikom svakog susreta ja sam morao da im čitam svoje priče, što je bilo praćeno aplauzom i divljenjem kakvih kasnije nikada više nisam doživio.

Dok smo živjeli u Beogradu, Bahrija je često dolazila kod nas sa mužem, dr. Kuraltom. Poslije 1968. godine, kada smo se preselili u Ljubljanu, »tri gracije« su nas posjećivale – zajedno ili pojedinačno – nekoliko puta godišnje i ostajale kod nas po nekoliko dana. Obično su putovale Simplon expressom i dolazile noću; moj otac Ante i ja čekali smo ih na ljubljanskom kolodvoru duge satove, jer je vlak uvijek kasnio. Uvijek su došle sa smijehom i ja sam preuzeo i jedva nosio njihove beskonačno teške kufere, pune poklona.

Nadžida, koja je studirala pravo, udala se za mog strica Jerolima (Jerka) Novaka. Bio je najprije oficir austrougarske konjice; sa velikim uspjehom natjecao se u sinjskoj alki, u prvom svjetskom ratu bio je ranjen na Soči, a krajem rata bio je među pobunjenicima generala Maistra protiv Austrije koji su zauzeli Maribor i dio Koruške. Bio je prvi ne-srpski major u vojsci Kraljevine SHS, kasnije Jugoslavije, komandant 232. vazduhoplovne grupe, na takmičenjima Male Antante proglašen najboljim pilotom. Jednom je zbog njega pala vlada: jer je svojim pilotima zabranio da lete avionima tipa Bréguet koji su zbog tehničkih grešaka bili opasni po život, morao je na vojni sud, gdje je dokazao da se radi o korupciji. Umro je već daleke 1933. g.: ali ne u vazduhu, kao što pilotu priliči, nego na zemlji. U banalnoj saobraćajnoj nesreći kojoj je pak udahnuo tragičnu veličinu. U blizini aerodroma kod Novog Sada, noću, po magli i kiši, vojnik-šofer je njegov sportski dvosjed potjerao direktno pod vlak. Odgovornost za ovu nesreću bila je na željezničaru koji nije spustio rampu, jer je zaspao na dežurstvu. Moj stric je živio još dva sata, i za to vrijeme je vidio da željezničar ima sedmoro djece i da je očigledno zbog prevelikog umora zaspao. Njegova posljednja želja je bila da željezničara ne osude. Na suđenju u Beogradu moja *nona* (baka) tražila je od suda da poštuje posljednju volju njenog sina. Željezničara su oslobodili krivice i pustili ga. Smrt majora Novaka je tada izazvala veliku medijsku pažnju. Beogradska "Politika" je između ostalog objavila članak pod naslovom „Spartanska majka pred sudom“.

Moj otac Ante jako je volio tog svog starijeg brata i bio je vanredno odan sestrama Nuri Hadžić i nećakinji Zulejki (koju smo rođaci odmila oduvijek zvali Beba). Do kraja života bio je prakomunista, kritičnog duha, što ga je skupo koštalo. U mladosti bio je 23 puta u zatvoru; više puta me je svojim savjetima spasio pri mojim disidentskim aktivnostima, jer je znao sve o policiji, sudovima i zatvorima. Bio je jedan od prvih slovenskih partizana, jedini komandant koji se sa svojim bataljonom borio – uprkos naredbi da se svatko spasava kako zna i može – i probio obruč u

»roškoj ofanzivi« 1942. godine, kada je 80.000 Italijana u Kočevskom Rogu opkolilo 700 partizana, i time spasio jezgru slovenske partizanske vojske, zajedno sa Glavnim štabom i Centralnim komitetom Komunističke partije Slovenije; »drugovi« su mu se zahvalili tako, da su ga je dvaput osudili na smrt zbog insubordinacije.

Većina obitelji Novak izgubila je živote na najstravičnije moguće načine, u gestapovskim mučionicama i lagerima, dva člana obitelji (obojuca predani komunisti, politički komesari) bili su mučki ubijeni sa strane vlastitih ljudi, jedan je nestao u Sibiru.

Udovica strica Jerka, tetka Nadžida, nije bila članica Komunističke partije. Kao predsjednica AFŽ (Antifašističkog fronta žena) Bosne i Hercegovine u potpunosti je podržavala Tita u sukobu sa Staljinom, ali pola rečenice o potrebi diplomatskog pregovaranja bilo je dovoljno da je osude na Goli otok. Čudno: u prvoj verziji pjesme o njenom Golom otoku napisao sam da je bila tamo 5 godina, jer sam to pogrešno zapamtio. Objavljivanje faksimila originalnog spiska svih osuđenih pokazalo je goru istinu: Nadžida je bila jedna od zatvorenica sa najdužim stažem – 9 godina (1948-57)! Na Golom otoku su je zadržali čak godinu dana poslije zvaničnog zatvaranja političkog logora. Za to vrijeme njezina kćerka Beba bila je većinom kod tetke Bahrije, a za nju su brinuli i moji roditelji. Nadžida nije mnogo govorila o Golom otoku; ali jednom, kada je bila kod nas, za večerom je čula kako neki političar po televiziji hvali humani režim na Golom otoku, i tada je poludjela.

Nadžida je većinu života proživjela u Mostaru. Prilikom izbijanja ratnih sukoba u Bosni i Hercegovini bila je – u starosti 88 godina – prinuđena da u posljednjem trenutku napusti Mostar i nađe utočište kod kćerke Zulejke-Bebe u Švajcarskoj. (Beba Novak se tamo udala za irskog hemičara Colma i preuzela njegovo prezime O'Murchu; u Švajcarskoj im se rodilo i dvoje djece, koji su posljednji izravni potomci veze između bosanske rodbine Nuri Hadžić i slovenske obitelji Novak: koliko mi je poznato, Andrej je danas prevodilac, a Cynthia O'Murchu istraživačka novinarka londonskog *Financial Timesa*.) U vrijeme kada je srušen Stari most, tetka Nadžida me nazvala iz Švajcarske i molila me: »Boris, vodi me u Mostar! Hoću da umrem kod kuće! Dosta mi je života, dosta!« Nisam znao što da joj odgovorim, jer nisam znao koliko zna o tragediji svog rodnog grada. Umrula je 2001. godine.

Deset godina kasnije, u okviru Sarajevskih dana poezije, karavan pjesnika posjetio je i Mostar, kako je bila navika tog značajnog festivala i prije strašnog rata. Organizatori su me opomenuli da zbog napetih političkih odnosa u gradu ne smijem pročitati svoju pjesmu »Ruže za tetku Nadžidu«, ali sam tu pjesmu za inat i u znak sjećanja pročitao na literarnom nastupu, boreći se sa suzama. Reakcija publike bila je grobna tišina i topao aplauz. Nakon čitanja prišla mi je Nadžidina susjeda i zahvalila mi se.

Pri mojoj odluci da se humanitarno angažiram za vrijeme rata i da u imenu Međunarodnog PEN-a organiziram humanitarnu pomoć za izbjeglice i književnike iz opsjednutog Sarajeva, moje tetke Nuri Hadžić su emocionalno sasvim sigurno odigrale odlučujuću ulogu.

Tetka Rabija (odmila Rapka) posvetila se etnografiji; u svojoj biblioteci imam njeno istraživanje *Poslovice i uzrečice iz Bosne i Hercegovine*, objavljeno u *Zborniku za narodni život i običaje* (Jugoslovenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1964).

Treća sestra je bila Bahrija Nuri Hadžić (1904-93). Bila je svjetski poznata operna pjevačica koja je tridesetih godina nosila eksperimentalni operni repertoar u Evropi: između ostalog bila je prva *Lulu* u praizvedbi opere Albana Berga u Zürichu 1937. g., a Richard Strauss je izjavio da je bila najbolja i najljepša *Saloma*. Njeno ime može se naći u svim povijestima opere. Za Hitlera i Mussolinija nije htjela pjevati, zato je napustila najveće operne kuće, u kojima je bila stalno angažirana – milansku Scalu, bečku Državnu operu itd. Iz prkosa otišla je 1939. godine pjevati... kuda? u Varšavu! Ubrzo su Nijemci došli za njom, pa je pobjegla u dragi joj Beograd. Ali ni tamo nije dugo pjevala, samo do 6. aprila 1941, bombardovanja Beograda. Za »wagnerijanskog kaplara« nije htjela pjevati, i na scenu se vratila tek sredinom 50-godina, kada je bilo već suviše kasno da nastavi svoju blistavu karijeru. Svi su je smatrali divom, ali tadašnji sistem bio je nepovjerljiv do dame građanskog podrijetla. Bahrija Nuri Hadžić bila je ponosna osoba, uvijek podignute glave. Svoju sudbinu nosila je otmeno i mudro. Bila je lijepa, velika duša. Bio sam veoma ponosan kad je Pošta Bosne i Hercegovine poslije posljednjeg rata tiskala poštansku marku sa njenim likom u seriji *Znamenite Bosanke* (u ulozi Salome).

Бахрија Нури-Хаџић, певала је на многим страним сценама

I ona se udala za Slovenca, dr. Kuralta, koji je bio zubni ljekar Karadorđevića i drugih balkanskih dinastija, a kasnije je liječio i Tita. Bio je profesor stomatologije na beogradskom univerzitetu, jedan od osnivača te katedre. Dok je bio dr. K. živ, imali smo zdrave zube, a za mene, velikog junaka, bilo je naročito važno da je zube popravljao bez i najmanjih bolova. Ako se društveni položaj mjeri po zubarima, onda sam ja značajna ličnost, jer sam imao istog zubara kao kraljevi, krunisani i nekrunisani. Do djece je bio veoma ljubazan. Tek sam kasnije saznao da je bio manično depresivan i da je završio samoubojstvom. Zahvaljujući njemu i rođacima Novacima, tetka Bahrija je lijepo govorila slovenski, sa arhaičnim pečatom građanskog jezika tridesetih godina.

Bahrija je imala intenzivne veze sa Novacima i zbog činjenice da je moja tetka Mara Čepić (rođena Novak) bila koncertna pijanistkinja (kasnije prva Slovenka u koncentracionom loguru za žene Ravensbrück), a moj stric Leo Novak kompozitor; moja majka Anica (rođena Lužar) studirala je pjevanje, ali je muzičku karijeru ostavila zbog troje djece, što danas osjećam kao krivicu.

Kompozitor, dirigent i pianista Leo Novak bio je i glavni organizator Otpora u okupiranom Mariboru; Gestapo ga je uhvatio i dva mjeseca mučio te strijeljao jeseni 1941. godine. Do kraja rata sve njegove

partiture bile su sigurno sakrivene u klaviru njegove koleginice sa glasbenog konzervatorija, u Ljubljani ... sve do proljeća 1945. godine, kada su američke leteće tvrđave bombardirale vlakove u Ljubljani te pogodile baš tu kuću, ubile tu pianistkinju i njenu majku te uništile čitav skladateljski opus Lea Novaka.

Poslije drugog svjetskog rata Bahrija je živjela i 1993. godine umrla u Beogradu, gdje je sahranjena u Aleji velikana, pored Ive Andrića. Poslednji put sam je video 1990. godine, kada je primila *Sedmojulsku nagradu*, jedinu jugoslovensku umjetničku nagradu u čitavoj svojoj bogatoj karijeri. Kao i obično, odsjela je za nekoliko dana kod mojih roditelja u Ljubljani. Pokazala mi je Straussovo pismo, u kojoj je obasipa superlativima. Onda me je zamolila da je otpratim u šetnju. U centru starog grada, nad Ljubljanicom kod Tromostovlja, pokazala mi je jedan prozor na Stritarovoj ulici, gdje je lepršala ljubičasta zavjesa, i uzdahnula: »Vidiš, dragi moj Borise, za tom zavjesom, za tim prozorom, ja sam doživjela veliku romancu svog života.« Mnogo štošta mi je tada pričala, i kasnije mi je postalo jasno da je došla da se oprostí od Ljubljane i da je mene izabrala za svjedoka svog rastanka.

Sve te priče uključio sam u svoj ep *Vrata nepovrata*. Na kraju *Nepovrata* još su uvijek vrata. Vrata sjećanja, vrata priče. Tamo trepere i sjene moje tri bosanske tetke, Nadžide, Rabije i Bahrije Nuri Hadžić.

Vrata nepovrata su za današnje književne pojmove potpuna ludost: 44.000 stihova u tri knjige na 2.300 stranica. Objavila ih je izdavačka kuća Goga od 2014. do 2017. godine.

Prva knjiga epa, *Geografske mape čežnje za domom (Zemljevidi domotožja)* je ogroman povijesni atlas moje nostalgije, od mora i rijeka preko planina i šuma do gradova, ulica i kuća, sa opisom transportnih sredstava za nomadska putovanja, od vojničkih čizama preko konja i lađa (bez konja i lađa nema nijednog pristojnog epa!) do vlakova i aviona te metafizičkih transportnih sredstava – fantazije, muzike, knjiga, poezije, priča. Tu nalazi veoma značajno mjesto i Bosna. Slijedeći geografsku taksonomiju, u spjevu *Koncertne dvorane*, opisujem oduševljenje austrijskog eksperimentalnog kompozitora Albana Berga nad Bahrijinim glasom, kada je pjevala Violetu u bečkoj Državnoj operi. Bergovo otkriće da je Nuri Hadžić (to je bilo njeno zvanično međunarodno umjetničko ime) idealna pjevačica za njegovo životno djelo, obistinilo se na praizvedbi nedovršene opere *Lulu* u Zürichu 1937. godine, kada je na želju kompozitora Bahrija nastupila u naslovnoj ulozi, već nakon nesrećne Bergove smrti. (Na osnovu činjenice da je premijeru i sve četiri predstave slušao i Thomas Mann, tada izbjeglica u Švajcarskoj, Bahrijinu interpretaciju predstavljam kroz imaginarno Mannovo pismo Theodoru Adornu, njegovom muzičkom savjetniku – njihova korespondencija, inače, stvarno postoji i veoma je bogata, ali je moje »Mannovo pismo Adornu« samo pjesnička invencija.) U pjevanju *Zatvori* je i pjesma o Nadžidi na Golom otoku.

Druga knjiga, *Vrijeme očeva (Čas očetov)* je »najepskiji« dio *Vrata nepovrata*, ali ni tu naracija nije linearna. Tu prominentno nastupa čitava obitelj Nuri Hadžić; važan je trenutak kada otac Osman, gledajući noću Neretvu i Stari most u Mostaru, odlučuje da će se obitelj preseliti u Beograd kako bi Bahriji omogućili muzičko školovanje.

Treća knjiga, *Obitavalista duša (Bivališča duš)* je najneobičnija – poetična, metafizička, čak i religiozna. Narativni okvir je putovanje brodom na Sever, gdje se izkazuje da taj putnički brod pored živih putnika nosi i duše. U podpalublju je sakrivena čitava povijest ljudskog roda od mitskih početaka svijeta do danas, a priče o opsadi Troje i bijegu Eneja prelivaju se u opsadu Sarajeva i čamce kojima danas izbjeglice traže spas, a često nađu smrt na dnu Sredozemskog mora. U spratovima iznad palube sagradio sam prostore umjetnosti koji čuvaju sjećanje. Tu je i koncertna dvorana *La musica mai perduta*, gdje orkestar svira uništene kompozicije mog strica Lea Novaka i gdje pjevaju moja majka Anica i

Oliva koja je u povijesti svjetske opere ostala zapisana kao Nuri Hadžić, a za mene je bila i ostala tetka Bahrija.

Rade Vučkovac

Metalac s lirom

Antologija savremene književnosti manjina i doseljenika u Sloveniji, s naslovom IZ JEZIKA V JEZIK, posvetila je značajan broj stranica i literarnim ostvarenjima autora iz BiH. Jedan od njih je i pjesnik Rade Vučkovac koji od 1985. godine radi u Celju a živi u obližnjem Šentjurju.

Rođen je 1967. u selu Verići kod Banjaluke, a u Banjaluci je završio srednju metalnu školu. Objavljivao je prvo u banjalučkom Glasu, Kozarskom vjesniku u Prijedoru i zatim u nekim slovenskim revijama. Njegove pjesničke knjige: *Ranjeni pločnici – Ranjeni pločniki*, 2000., *Kameni prsti – Kamniti prsti*, 2002., *Na raskrsnici svijeta*, 2009., *Nemamo puno vremena*, 2012.

KAD JE UMRO OTAC

*Kad je umro otac
gorjele su svijeće u kući
ljudi su sjedili oko škrinje
ja sam mislio da će odjednom ustati
i pozvati me sebi
bilo me je sram
da je otac umro
nekako sam čekao
da sve brzo prođe
sahrana je trajala dugo
od tada sam nekako zamrzio popa
činilo mi se da jedva čeka
da oca zagru zemljom
kuća je postala drugačija
njegove sjenke kružile su sobama
hodao sam onim mjestima
gdje me je vodio
izjedala me praznina i zavist
stalno sam gledao
mjesto gdje je ležao
dosta smo stvari odnijeli iz kuće
otac je ostao sakriven
negdje ispod poda*

KO JE UMRL OČE

*Ko je umrl oče
so v hiši gorele sveče
ljudje so sedeli okrog krste
mislil sem da bo naenkrat vstal
in me poklical k sebi
bilo me je sram
da je oče umrl
nekako sem čakal da vse hitro mine
pogreb je dolgo trajal
kot da sem takrat zasovražil popa
zdelo se mi je da je komaj čakal
da očeta zasujejo
hiša je postala drugačna
njegove sence so krožile po sobah
hodil sem po krajih
kamor me je peljal
razjedali sta me praznina in zavist
kar naprej sem zrl
tja kjer je ležal
cel kup stvari smo znosili iz hiše
oče je ostal skrit
nekje pod tlemi*

KRIVCI

*Kad smo ubili pticu
krvavim mislima
noge su rekle
da su krive ruke
kad smo pojeli pticu
požudnim ustima
zubi su rekli
da su krive oči*

KRIVCI

*Ko smo krvavih misli
ubili ptico
so noge rekle
da so krive roke
ko smo poželjivih ust
pojedli ptico
so zobje rekli
da so krive oči*

Sredine nema

Književno veče s Andrejom Nikolaidisom

Izveštava: **Maida Džinić Poljak**

Bilo je to nadahnuto veče u kojoj su riječi i poruke izlazile iz knjiga; U srijedu, 9. oktobra 2019. godine, u prostorijama društva »Ljiljan« - na poziv Društva AnKlaB i uz finansijsku podršku Javnog sklada za kulturne dejavnosti - organizovano je književno veče i druženje s **Andrejom Nikolaidisom**.

Rođeni Sarajlija, koji se početkom rata u Bosni i Hercegovini kao 18-godišnjak preselio u Ulcinj, grad svojih grčkih predaka, skoro dva sata je na zanimljiv i duhovit način govorio o Crnoj Gori i prostoru bivše nam zajedničke države. Najpoznatiji je član grupe mlađih pisaca i intelektualaca iz Crne Gore, koja je preporodila crnogorsku literaturu.

Književnik, novinar i kolumnist »Žurnala« i »Al Jazeera« kojeg, po riječima njegovog kolege Teofila Pančića - ili vole ili mrze, sredine nema - žestok je kritičar crnogorskog društva od devedesetih godina do današnjih dana.

O anomalijama tog društva, kojeg čine i ratni profiteri, pokvareni kler, horde turista, govori i u svojim knjigama. Za knjigu »Sin« dobio je Evropsku nagradu za književnost, a za »**Mađarsku rečenicu**« nagradu Meše Selimovića, za najbolji roman na prostoru BiH, Srbije, Hrvatske i Crne Gore.

Njegovi romani prevedeni su na 14 svjetskih jezika.

Snimak razgovora sa Andrejom Nikolaidisom možete poslušati u arhivi Radija Študent, a intervju pogledati u arhivi TV SLO, emisija NaGlas.

Novinar britke riječi

Dragan Bursać – gost u Vodnikovoj domačiji

Prvi razgovor u novoj sezoni ciklusa **Ispici pa reci** posvetili smo poznatom bosanskohercegovačkom novinaru i kolumnisti **Draganu Bursaću**, koji je bio naš gost u četvrtak, 24. oktobra, u prepunoj dvorani Vodnikove domačije u Ljubljani.

A čim spomenemo ime Dragana Bursaća, odmah znamo da je riječ o beskompromisnom i hrabrom čovjeku, koji bez dlake na jeziku piše i govori o svim anomalijama poslijeratnog društva u BiH i prostoru nekadašnje zajedničke države. Kolumnista je Radio Sarajeva, portala Buka i Al Jazeera Balkans. Proglašen je i za najboljeg novinara u BiH.

Sat i po razgovora bilo je zaista premalo za brojna pitanja publike koju je zanimala mogućnost napretka BiH, (su)života bez trauma prošlosti, oprosta, novih vjetrova u politici,...

Lani je Bursać za izdavačku kuću Samouprava izdao svoju prvu knjigu kratkih priča »**PTSP spomenar**« u kojoj, kako i sam naslov kaže, govori o posttraumatskom stresnom poremećaju.

»*Srećem ga sve rjeđe. Navrati ponekad, a ja se držim. Prije neko veče mi je došao posljednji put. Tako kaže. Nakon dvadeset i dvije godine odlazi zauvijek. Reče mi, svima si oprostio, sve si vidio, mozgom i zdravljem si se igrao, srećom si se kockao, bio tu i tamo, više tu, a jače tamo. Sad je vrijeme da oprostiš sebi za sve. Mnogo manje imaš krivice, nego što je na leđa natovaraš. Oprosti sebi, a moj dio duše oslobodi za Vanju.*

I tako sam se oprostio od PTSP-ja«, kaže Bursać na kraju svoje prve knjige, iza koje će se, sigurno, pojavljivati i nove, jer ovaj 'majstor riječi od riječi' zaista ima šta da kaže.

Od Kulina bana i dobrijih dana

Ciklus razgovora sa istaknutim Bosancima i Hercegovcima, čuvarima bosanskog identiteta, rasutim po svijetu, počeo susretom sa slikarom i piscem Murisom Čorbićem

Piše: Maida Džinić Poljak

»Od Kulina bana i dobrijih dana«, ciklus događanja i razgovora o bosanskohercegovačkom kontinuitetu, započeo je u četvrtak, 7. novembra 2019. godine u prostorijama Društva Ljiljan u Ljubljani. To je projekat kojim nas Bošnjački kulturni savez Slovenije želi upoznati s ljudima koji su čuvari bosanskog kulturnog identiteta, baštine i tradicije.

Prvi gost je bio rođeni Banjalučanin s adresom u Rijeci, **Muris Čorbić**. Slikar i književnik, a prije svega veliki Bosanac, patriota i Čovjek, Muris je poznat i priznat umjetnik, koji je dosad izlagao na više od 50 samostalnih i 200 kolektivnih izložbi te izdao dvije knjige, Lom duše i XYZ.

Za Murisa kažu slijedeće: »Kada se Murisu Čorbiću, slikaru iz »inat čaršije«, boja na kistu na trenutak stvrdnula od čemera ubijenih muza, on je okrenuo kist, naoštrio ga i umočio u tintu. I eto ti pjesnika. I eto nam pejisaža duše, iscrtanih crnom latinicom na bijelom papiru, a opet punih boja u bezroj nijansa.»

»Vratite mi moju Bosnu!«, kao da vapije Muris u svojim zapisima o sretnom djetinjstvu čaršijskog dječaka »zadojenog majčinim merhametom« i legendama o lijepoj Safikaduni, ispijajući »kafe čemeruše« u progonstvu dok mu oganj grizodušja dušu izgara. »Barabe, kabadahije, krvoloci, vratite mi banjalučku aleju osjećaja«, »obalu sjećanja«, »plažu ljubavnih uzdisaja«, nafaku, drvene basamake, behar, ilahije i kaside, čardake, sabahe i akšame, bašče, fenjere, rahatluke, dunjaluke, mahale i tople ramazane! Vratite mi bijele breze na brežuljcima i bogomolje, vratite mi čarobnu bosansku bajku!« (Ivica Tomić o Murisovoj knjizi Lom duše).

U izuzetno emotivnoj atmosferi, Murisove je kratke priče čitao njegov prijatelj, i sam pjesnik, Damir Maras, koji je, skupa sa svojom suprugom, pjesnikinjom Tatjanom Josipović Maras, publici čitao i svoje stihove. Muris Čorbić je izveo i performans posvećen svojoj nikad prežaljenoj domovini, Bosni i Hercegovini. Bosanci ne mogu bez sevdaha, pa je tako druženje završeno uz sevdalinke, koje smo svi skupa zapjevali uz pratnju mladog harmonikaša Adisa Ponjevića.

Gosti i domaćini

Srdačna dobrodošlica:
slikar i pisac Muris Čorbić i
predsjednik Ljiljana Elvis Alukić

Muris Čorbić: Vratite mi čarobnu bosansku bajku!

U organizaciji Teološkog fakulteta Univerze u Ljubljani od 1. do 3. oktobra je održana međunarodna naučna konferencija o dijalogu između kršćana i muslimana povodom 800 godina susreta svetog Franje asiškog i sultana Al- Kamita u Egiptu.

Na simpoziju su svoje radove predstavili: Dr. Mumir Mujić, kustos Muzeja Franjevačkog samostana u Fojnici, Janko Ljubos, Dr. Asim Zubčević, Dr. Mile Babić i Dr. Nedžad Grabus.

*Dan Bošnjaka:
Mješoviti hor Bošnjačke zajednice kulture Brčko*

Sarajevska vijećnica

Predstavnici BKSS

dogadaja

Veče sevdaha

BH filmske večeri

Vodnikova domačija

Okrugli sto u Sarajevu: Bošnjaci - stanje i perspektive

Medvode: Smotra bošnjačkih društava

„Ah meraka u večeri rane...“

„Slovenija u sevdahu – sevdah u Sloveniji“, već 12. več sevdaha i sevdalinke, još jednom nas je vraćalo sebi i onom najljepšem u nama

Priredila: Zora Perenda

Šta je sevdah i sevdalinka? Naš narod je na ovo pitanje odgovorio pjesmom: „*Od sevdaha goreg jada nejma, ni bolesti od ašikovanja*“. Zaista, i u onom prohujalom, i onom trenutnom, kao i u budućem vremenu, uvijek je bolna, a istovremeno i slatka, ta ljubavna čežnja u ljudskom srcu.

Naši preci u sevdalinkama opisaše svoj način življenja i ljubljenja. Sevdalinke tako sačuvaše uspomene na naše Romee i Julije, na neizmjernu ushićenost ljepotom naših planina, rijeka, gradova, na vjerovanja u vile i čarolije, na čežnju duše za pravdom i pravicom...

Zato je svako pažljivo slušanje i pravilno izvođenje autentične bosanske sevdalinke, ali i onih autorskih pjesama u kojima je dominantan sevdalijski pečat, prilika za susret sa našim precima, prilika da shvatimo koliko su lijepi i jaki naši korijeni.

Nama ne treba objašnjavati šta je sevdah jer mi u našim genima sevdah osjećamo, prepoznamo i živimo i u ovom ludo brzom vremenu otuđenja od svega i svakoga. Zato uživajmo u ovim trenucima u kojima ćemo se uz sevdalinku vraćati sebi i onom najljepšem u nama.

Voditeljica programa Zora Perenda ovim nas je riječima gospođe Enise Šojko, voditeljice i novinarke RTBiH, uz kucanje saza našeg uvaženog sarajevskog doajena sevdaha Abdulaha Avde Lemeša, uvela u, već 12., več sevdaha i sevdalinke.

U Centru kulture „Španski borci“, u prepunoj dvorani predstavile su se sevdalije iz Slovenije, Austrije, Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Posebna čast nam je, da smo ovo več uljepšali prelijepim zvucima ‚kucanja‘ saza i najljepše pjesme sevdalinke "Ah meraka u večeri rane".

Svake godine, pa i ove, uz znane interpreatore sevdaha predstavili su se i najmlađi, naše buduće nade sevdaha, koji će gajiti, i čuvati, to naše kulturno blago - pjesmu sevdalinku, koja se prenosi iz generacije u generaciju, i kao amanet. Iz KUD-a „Sevdah“ predstavili su se vokalni solisti, Sandra Ponjević, Indira Sefaragić, Lara Grbić, vokalna pjevačka grupa i mladi harmonikaš Mateo Matić. Iz Ljubljane je učestvovala i Senka Hirkić te vokalni solisti Alma Bejtulahu i Nasuf Krasnići i muzička sekcija KDA Miđeni, iz Austrije je došao sevdalija Omer Dautbegović, a iz Hrvatske su bili ponovo s nama, Fadil Gračić iz Pule i mladi talentovani sevdalija Pavao Anić iz Siska. Iz BiH prvi put su ovo več uveličali veliki krajiški sevdalija Hasib Murtić te posebni gost Abdulah Avdo Lemeš, koji se predstavio sevdalinkama uz kucanje na sazu te pjesmom sevdalinkom u pratnji orkestra Fejst Benda pod vodstvom Nedžada Rovčanina.

Bio je to zaista „pravi merak u več rano“!

Slušati Abdulaha Avdu Lemeša, njegov glas i saz...

... uvijek je novi doživljaj

Slika zvukovnosti i ljepote
Bosne i Hercegovine

Napisao: S. Porča

Abdulah Avdo Lemeš, rođen 1947. godine u Gračanici kraj Visokog, u porodici sklonoj muzikalnosti i sevdahu, odrastao je u ambijentu meraklijskih pjesama na sijelima, gdje se upijala sva ljepota i suptilnost sevdalinke. Od osme godine živi u Sarajevu, u starom dijelu grada Vratniku, u srcu pjesama koje je mogao slušati u emsijama radija, ali i uživo, u ljetnoj bašti Ugostiteljske škole.

Muzika je osvajala Avdinu dušu i on se počeo zanimati za saz.

Na Vratniku, u vatrogasnoj četi, sastajalo se društvo starijih, među kojima je bio i Muhamed Mešanović – Hamić. Za mladog Avdu bio je istinski doživljaj slušati pjevača – boema, kome su saz i pjesma značili sve.

Mladalački zanos sevdaha Avdo je ponio iz kuće, a nastavio slušajući sazlije. Među njegovim prvim učiteljima bio je Avdo Limar koji je prepoznao ljepotu Lemeševog glasa. Uz prve zvuke saza počeo je Lemeš i pjevati. A kad je nakon dužeg učenja zapjevao i zasvirao javno, veoma brzo je stekao slušaocce, posebno iz muzičke baštine. Među njima je sticao iskustvo i samopouzdanje. Muzika mu je postala stil života.

Prihvatao je i pozive da učestvuje na raznim manifestacijama i u TV emisijama.

Napredak je bio veliki, jer je oživio pjesme uz saz koje su davno bile zaboravljene. Pojavljivao se sa pjesmama za koje mnogi poznavao nisu ni čuli.

Avdo Lemeš je slušao stare majstore uz saz i izgradio originalan stil pjevanja, s bojom glasa i osjećanjem koje ga je razlikovalo od drugih.

Imao je veliki broj nastupa u BiH i inostranstvu; u koncertnim dvoranama Lisinski i Sava centar, a naročito mu je ostao u sjećanju nastup u gradu Fridrihshafenu u Njemačkoj.

U Sloveniji, Ljubljani, već je treći put, odazivajući se s radošću pozivu KUD-a „Sevdah“ i obitelji Perenda.

Ponosan je i na sve poslijeratne nastupe u „Meraklijama“, koje je maestralno vodio Vehid Gunić, a i na svoju saradnju s maestrom Esadom Arnautalićem, njegujući tzv. gradski stil pjevanja.

Abdulah Avdo Lemeš podržava nominaciju Sevdalinke za UNESCO-vu reprezentativnu svjetsku listu nematerijalne kulturne baštine.

Velika je odgovornost pjevati pred slušaocem – znalцем muzike, posebno sevdalinke. Ona godinama teče kroz naše uši i stvara masovnog kritičara. Uliti se svojom pjesmom je svakako veliki izazov, ali i odgovornost. Ako se uzme u obzir, da se pjesma godinama brusi, kao najskupocjeniji filigran, onda i pristup izvedbi traži apsolutni kvalitet.

Bosna i Hercegovina ima svoju pjesmu, sevdalinku, specifičnu i autohtonu. Sama se izgradila kao svakodnevni pratilac društvenih zbivanja, do lične emocije. Ona odražava lirski izraz duše našeg čovjeka.

U njen prostor i ambijent naizgled je lahko ući ovdašnjem pjevaču i sviraču. Kad se ozbiljnije razmisli, onda se dođe do spoznaje da je to u stvari najteže.

Riječ je o baštini, pjevanju sevdalinke uz saz, tekstualnoj poruci. Dati nešto novo a nastaviti tradiciju...

Korak u tom raskoraku je napravio pjevač i sazlija – Abdulah Avdo Lemeš. Njegovo pjevanje i sviranje oslikava Bosnu i Hercegovinu. Pjesme su iz raznih krajeva, ali u osnovi slične, neke nastale mnogo ranije, a i pjesme iz neposredne prošlosti.

To su svojevrsni zapisi koji se dramatično doživljavaju. Njegovo pjevanje i ‚kucanje‘ na saz bude osjećanja u slušaocu, jer njegov lijepi glas, kvalitetan i širokog raspona, postaju dio naših bića i emocija.

Nadaren je muzičkim ukusom, osjećajem za ton, ima razvijen instikt za boju i istančano osjećanje za ritam. To se posebno osjeća u interpretaciji melodija u rubatu.

Avdo Lemeš će nesumljivo ostaviti štivo za buduće generacije koje će se baviti pjevanjem sevdalinke i kucanjem saza.

Ljubitelji ove vrste muzike će imati priliku da čuju Avdu Lemeša. Pjevati gradske pjesme, uz saz čija je podloga sevdalinka, tradicija je ovog podneblja.

Slušati Avdu Lemeša je uvijek novi doživljaj. Osim interpretacijom imponuje i ljudskom pojavom, plemenitošću, dobrotom. Ukupna pojava daje sliku zvukovnosti Bosne i Hercegovine. Njegova muzika ulazi u muzički prostor BiH, da obogati svoje mjesto koje joj neosporno pripada.

Smotra kulturnih Zlatne

Izveštava: Erna Alukić

Susret kulturnih društava, u sklopu Bošnjačkog kulturnog saveza Slovenije, održan u septembru 2019. godine, u sali kulturnog doma u Medvodama, još jednom je pokazao svu ljepotu šarolikog mozaika našeg kulturnog stvaralaštva, u kojem preovladava njegovanje folkloru i tradicija, ali ne zaostaju ni dramska, muzička i likovna stremljenja. U svome kontiniranom djelovanju, društva imaju i svesrdnu podršku Javnog sklada za kulturne dejavnosti Republike Slovenije, kojem se od srca zahvaljujemo.

Ova smotra bila je lijepa prilika da se predstave sva naša društva:

Društvo bosansko-hercegovačkog in slovenskega prijateljstva »Ljiljan«, koje djeluje još od 1992. godine, ima za cilj da uz uzpostavljanje mostova saradnje i prijateljstva, predstavi bosanskohercegovačku kulturu i tradiciju, kroz svoje sekcije (folkloru, literarnu, dramsku, muzičko-pjevačku i sportsku), koje okupljaju oko 200 članova.

Kulturno-sportsko društvo »Biser« iz Jesenica, osnovano 1992. godine, također u prvi plan stavlja njegovanje bosanskohercegovačke i bošnjačke kulturne tradicije. U sekcije – recitatorsku, dramsku, muzičku, likovnu i literarno-lutkarsku, te četiri folklorne, uključeno je oko 80 aktivnih članova. Društvo je učestvovalo na nizu međunarodnih smotri folkloru, a za svoj uspješan rad dobilo je i najveće priznanje općine Jesenice – Plaketu za kulturu.

Kulturno-umjetničko društvo »Sevdah« u Ljubljani, koje u svome sastavu ima i ogranak u Črnomelju, društvo »Merak«, iz svoga bogatog repertoara predstavilo se splotom bošnjačkih igara srednje i zapadne Bosne.

Društvo Ljiljan, Ljubljana

Društvo Behar, Kopar

KSDB Biser, Jesenice

Društvo Ljiljan - dječja skupina

društava BKSS godine

»Bosanski dijamant« iz Maribora iz svoga bogatog programa na smotri je pokazao draži svojih bošnjačkih igara koje su se izvodile na terefičima, svadbama i sijelima.

Kulturno-umjetničko i sportsko društvo »Behar« iz Kopra došlo je na smotru igrama iz Podrinja, a u njegovom radu su prisutni još dramsko i muzičko umijeće, te njegovanje bosansko-hercegovačkih tradicija.

Zavičajno društvo Plavljana i Gusinjana »Izvor« izvelo je tradicionalno kolo svoga kraja, Halaturku, koje simbolizije radost i veselje.

Uz društva, treba svakako spomenuti i njihove voditelje i koreografe: Kasim Salkić, Dženana Dizdarević, Selvedina Mahmić, Ajdin Botonjić Risović, Amra Družanović, Zora Perenda, Izeta Hodžić, Samila Čolić, Vehid Polovina, Esma Habibović, Amar Sikirić, Sema Julević... Uz njihov doprinos, značajan je i stvaralački trud i domet generacija, a svi su oni, i izvođači, i koreografi, i voditelji, svoje umijeće utkali u zlatne godine folkloru i pjesme.

Kud Sevdah, Ljubljana i Črnomelj

Zavičajno društvo Plava i Gusinja Izvor

Bosanski dijamant, Maribor

»Biser« Jesenice

Ruke uvijek pružene

Izvjestava: Senada Kalender

U nizu naših nastupa i projekata, ovog puta želimo se predstaviti i u novom ozračju; riječ je o humanitarnim aktivnostima, s kojima želimo podstaknuti i druge.

Naš prvi humanitarni projekt polazi od predstave u Slovenskom Javorniku, u dvorani »Turista«, kojom smo porodici Edina Delića prikupili novčanu pomoć u iznosu od 428 eura. Druga akcija solidarnosti odvijala se u dvorani Kolpern na Jesenicama, u kojoj smo 12. oktobra priredili humanitarni koncert za Fahrudina Durakovića, koji je, nažalost, malo kasnije preminuo, ali je prikupljeni iznos od 3240 eura predsjednik našeg društva Azrin Kalender uručio porodici, te staratelju Edina Delića.

Ove humanitarne akcije samo su dio naše stalne spremnosti, da pomognemo ljudima u nevolji. Pružene ruke široko otvorenih dlanova govore kao najljepše knjige poezije i dobrote. A mi se ponosimo time, da su nam ruke uvijek pružene.

“Merak” Črnomelj

Radost igre

Bošnjački kulturni život Slovenije postao je bogatiji za još jedno društvo – u avgustu ove godine u Črnomelju je registrirano Kulturno-umjetničko društvo “Merak”, kao ogranak ljubljanskog Kulturno-umjetničkog društva “Sevdah”. “Meraklije”, zapravo, djeluju skoro jednu godinu, okupljajući više od 30 članova različitih doba starosti – uz roditelje tu dolaze i djeca, a pjesma i igra je ono što ih povezuje i raduje. Ovih dana su proslavili i prvu godišnjicu svoga drugovanja s pjesmama i igrama. Gosti su im bili izvođači s područja Slovenije, Hrvatske i BiH, tako da je to bio lijep splet pjesama, igara i kultura.

“Kroz ples i pjesmu, zajedno predstavljamo igre s područja srednje i zapadne Bosne, već smo nastupili na više priredbi u Črnomelju i Ljubljani, a također i na međunarodnom folklornom festivalu Jurjevanje i na Smotri folklore u Stjepan Polju”, rekla nam je predsjednica ovog poletnog društva Namka Šumar, kojoj u radu pomažu i članovi Izvršnog odbora: Emina Jukić, Sanela Zukanović, Jasmina Halilović i Nermin Husić.

Za vrijedne članove društva “Merak” u idućoj godini svakako ćemo još više čuti, a time će se još više čuti i naše lijepe sevdalinke. I lijepe, poetske riječi, jer gdje su note tu su i stihovi.

»Behar« Koper

Cvjetovi prijateljstva i dobrote

Kulturno-umjetničko društvo »Behar« već punih deset godina svojim posjetiocima, saradnicima i prijateljima poklanja cvjetove stvaralaštva, prijateljstva i dobrote. Proslavljajući deceniju uspješnog djelovanja i svoje kulturne misije, pozvala ih je i u dvoranu teatra u Kopru, na jubilarnu kahvu. Na priredbi, koju su domaćinski nazvali **»Kahvu mi draga ispeci«**, predstavili su se članovi folklorne, dramske i muzičke sekcije, kojima su se pridružili i gosti iz Salzburga i sa cijele obale.

»Behar« uvijek uspješno predstavlja Bošnjački kulturni savez Slovenije i bogatstvo kultura u Kopru i na obali, organizujući promocije knjiga istaknutih pisaca iz BiH i Slovenije, zatim folklorne tradicije BiH i bosanske kulture. Poznato je i uvijek privlačno i »Beharovo« uključivanje u turističke i humanitarne priredbe ovog kraja. Vidan je i doprinos »Behara« zajedničkim smotrama na kojima naša društva svoje tradicije i dostignuća upliću u sveukupni kulturni život Slovenije.

Pečat radu ovog društva daju svi članovi, među kojima treba istaknuti i ova imena: Amar Sikirić, Esma i Esmin Habibović, Maid Svraka, Alen Beganović, Tajra Karamujić Vuković, Amila Hajdarević, Melisa Suljić, Nejlja Suhopoljac, Admira i Alen Beganović, Arian Hass, Amira Sadan, Adisa Halkić, Dijana Harčević Čatić, Midhat Kauković, Admira Mehadžić... Ovom nizu dodajmo još više imena Koprčana, koji redovno dolaze na »Beharove« priredbe i druženja, a to je i zajednička radost, jer – kako kažu u društvu – svi smo jedna široka »beharli grana«.

Deseti jubilej je Društvo Behar obeležilo s kulturnim programom Kahvu mi draga ispeci v Gledališču Koper.

Ob praznovanju jim je podžupanja MOK Jasna Softić izročila priznanje Mestne občine Koper ob 10. obletnici delovanja za uspešno negovanje, predstavljanje in ohranjanje bosanske dediščine ter identitete v koprski občini.

Historija u stihovima

U sklopu obilježavanja 10 godina rada društva Behar predstavljen je projekat BKSS Historija u stihovima u Koperskom pozorištu.

Radi se o etno-komediji čiji su lirski junaci Omer i Merima postavljeni u današnje vrijeme. Govori se o muško-ženskim odnosima, položaju ženske u historiji, zabranjenoj ljubavi u okviru dvije porodice.

Projekt je vodila Dijana Harčević Čatić, a financiran je sredstvima JSKD.

»Ljiljan« Ljubljana

Sajam kulinarike

Miris kahve u jutarnjim satima

Izveštava: Aldin Hadžić

Mladi folklorist i aktivisti društva „Ljiljan“, na poziv gradskoga vijeća općine Velenje, predstavili su se i na sajmu kulinarike u Velenju, tradicionalnom bosanskom kuhinjom. Na njihovom stolu su se nalazile razne poslastice, od tradicionalne baklave pa sve do hurmašica i halve. Osim slatkih tu su bila i slana jela, a za posjetioca je bio najprivlačniji miris kahve u ranim jutarnjim satima, koju su kuhale naše članice. Miris kahve i slatkih dobrota je privukao i ministricu za pravosuđe gospođu **Andreju Katić** i zamjenika gradonačelnika Velenja gospodina **Petra Dermola** te gradskog vijećnika **Mersada Derviševića**.

Drama i muzika

»Bosanska avlija«

Izveštava: Mehmed Ponjević

Dobijanjem vlastitog prostora društvo »Ljiljan« je dobilo i prostor za bolji rad dramske sekcije koja se uspjeva predstaviti i široj publici. Prema riječima rukovodioca dramskog programa, Mehmeda Ponjevića, radit će se na projektima koji povezuju više sekcija. Jedan od njih je igra **"Bosanska avlija"**, izvedena na Dan nezavisnosti Bosne i Hercegovine, 1. marta. U ovoj muzičko-dramskoj igri glumci su oživjeli tekst "Trač" iz brošure "Neka čudna vremena", bosanskog pisca Bajre Perve. Pjevačka grupa je predstavila izvorne narodne pjesme, a folklor uz pratnju muzičke sekcije izvodi bosansko narodno kolo. U dramskoj sekciji se ističe Emira Ićanović u ulozi Zuhre. Uglavnom sami pišu tekstove i traže ideje za projekte.

Dramska sekcija priprema i **"Akšamske priče"**, u kojima će pored glumaca nastupiti i pjevači bosanske tradicionalne pjesme sevdalinke, uz muzičku ekipu koja će to sve instrumentalno popratiti. Muzička sekcija je inače donijela društvu procvat, jer se pojavilo više talentovanih muzičara tako da društvo ima dvije muzičke ekipe, koje odlično surađuju. Jedna je zadužena za program sevdalinke a druga za novokomponovane narodne pjesme i programe druženja. Kod izvođenja sevdalinke ističe se Adis Ponjević, učenik 6. razreda niže muzičke škole, pod mentorstvom prof. Zilhada Džananovića.

Sport

„Ljiljanov“ turnir u nogometu

Izveštava: Aldin Hadžić

Kao i svake godine, i ove je društvo „Ljiljan“ organiziralo nogometni turnir, koji je privukao brojne gledaoce i navijače. Naši članovi su se potrudili, da atmosfera i raspoloženje budu na visokom nivou, a vođe sportske sekcije, Ajdin Botonjić Risović i Dino Delalić, imali su glavnu riječ kada je u pitanju sportski dio turnira. Napetost između ekipa se je osjetila u zraku i svi su čekali da lopta krene sa centra. Tako je prvo mjesto osvojio Irko team, drugo mjesto je pripalo ekipi GP Keras, a treći su bili članovi ekipe Jasko Trade. Turnir se je završetkom sportskog dijela pretvorio u druženje svih generacija, koje su se uz muziku i kola zabavljale do večernjih sati.

A što bi bio „Ljiljanov“ turnir bez „Ljiljanove ekipe“. Ljiljanova sportska sekcija je ponovo oživjela zahvaljujući želji i volji naših članova. U našoj sportskoj sekciji je najzastupljeniji nogomet, s kojim su članovi osvojili zavidne uspjehe. Na turniru u Mengešu su osvojili prvo mjesto te titulu najboljeg golmana i strijelca, a na turniru u Kamniku isto tako prvo mjesto i titulu najboljeg golmana. Vođe sportske sekcije imaju u planu učestvovati i u zimskoj ligi kod nogometnog kluba „Olimpija“ u Ljubljani. Sudeći po njihovim redovnim treninzima, uspjeh je zagarantiran.

Izleti u Sarajevo i Mostar

Izveštava: Erna Alukić

Do kraja 2019. godine planiramo organizovati i zaključno literarno večer u sklopu projekta »V objemu dveh domovina« s našim dugogodišnjim prijateljem i književnikom Ismetom Bekrićom i promociju knjige »Daleko je moja kuća« Idriza Selimovića. U okviru

projekta »3-korak« u decembru ćemo proslaviti i godišnjicu Društva »Ljiljan«, već 27., a kao zaključak još jedne uspješne godine sa više od 100 članova posjetit ćemo Sarajevo i Mostar i razgledati njihove znamenitosti, među kojima i Zemaljski muzej u Sarajevu gdje ćemo najviše vremena provesti na odjelu za etnologiju.

Svijet je lijep!

Biografija repera Zlatko Čordića

Piše: **Majda Poljak Džinić**

Prolazio je kroz teškoće i iskušenja, tražeći životna uporišta i u pjesmama i notama, pjevajući i onda kad je, možda, trebalo da bar tiho, u sebi, zajeca. I tad se nije predavao, nego je uvijek oživljavao riječi, i naboj, svoga mota: **Svijet je lijep!**

On je i naše i slovenske gore list, reper **Zlatko Čordić**. A o njegovom smijehu – *O smehu Zlatka Čordića* – nesvakodašnju knjigu – biografiju – napisao je slovenački književnik, kolumnista i prevodilac **Jurij Hudolin**, a pojavila se u izdanju Beletrine. Ideju o objavljivanju biografije mladog fužinskog repera dobio je »kafenišući« sa Zlatkom na Trubarjevoj ulici u Ljubljani. Knjiga je nastajala dvije godine.

Životni put sina doseljenika, radnika-migranata iz Bosne i Hercegovine počeo je u devet kvadrata velikoj/maloj baraci i nastavio u naselju u kome je okružen ljudima sa socijalnog dna. Hudolina je fascinirao Zlatkov pogled na svijet koji je, uprkos odrastanju u, možemo slobodno reći, getoiziranom naselju Fužine u Ljubljani, ostao optimističan. Princ Fužinc je, po mišljenju Hudolina, dokaz da se i s poštenim radom, upornošću i optimizmom može uspjeti u slovenačkom nepotističkom društvu. Taj svoj stav i pozitivizam Zlatko prenosi na mladi naraštaj, govoreći im u svojim pjesmama o vjeri u život i svijet.

U svojoj petnaestogodišnjoj karijeri objavio je pet albuma i saradivao sa mnogim poznatim muzičarima. Nadamo se da će ovaj izuzetno zanimljiv i srčan čovjek uskoro biti gost naših književnih večeri. Da zajedno kažemo: Svijet je lijep!

BKSS informisanje

Osim časopisa 'Bošnjak' koji izlazi periodično, Bošnjački kulturni savez Slovenije ima svoju stranicu na Facebook-u na kojoj objavljujemo naše aktivnosti, kao i sadržaje desetak društava koji su uključeni u krovnu organizaciju. Trenutno nas prati 2.100 članova (u 2019. godini broj naših pratilaca se povećao za približno 300). Naravno, kada naši članovi prenesu pojedinačne sadržaje, taj broj se multiplicira.

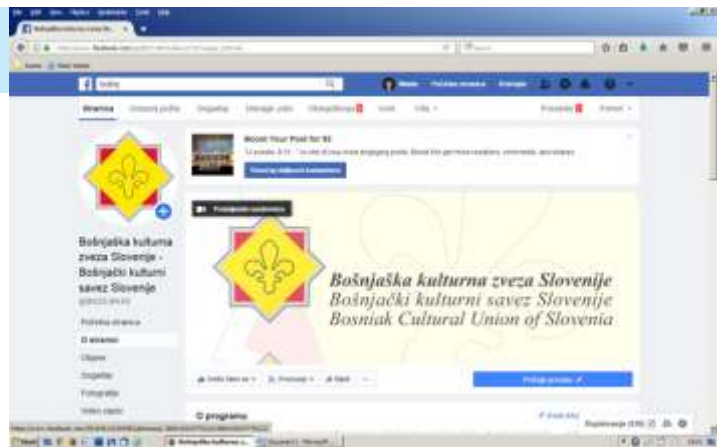
Zanimljiva je statistika koja govori ko su naši članovi, iz koje države dolaze (iz kojeg grada), ali i kojim jezikom govore. Najviše je iz Slovenije (1.508), potom iz Bosne i Hercegovine (214), iz Austrije (80), iz Njemačke (58), iz Hrvatske (30), iz Švajcarske (21), Turska (12), SAD (11)... Po gradovima je sljedeće: Ljubljana (628), Velenje (102), Maribor (92), Sarajevo (70), Jesenice (70), Koper (63), Kranj (34)...

Doseg objava daje malo drugačiju sliku. Na prvom mjestu je Bosna i Hercegovina (3138), Slovenija (2492), Njemačka (813), Hrvatska (657), Austrija (517), Srbija (477), SAD (429)... Ali, po gradovima to izgleda ovako: Ljubljana (875), Sarajevo (467), Cazin (347), Črnomelj (335), Tuzla (233), Zenica (192), Beč (142), Novo Mesto (141), Novi Pazar (140), Zagreb (139)...

Starosna struktura naših pratilaca je sljedeća: ženske 49 odsto, muškarci 51 odsto, a od toga od 18 do 24 godine 15 odsto, 25 do 34 godine 26 odsto, 35 do 44 godine 26 odsto, 45 do 54 godine 14 odsto, 55 do 64 godine 12 odsto, iznad 65 godina 7 odsto. Iz statistike je vidljivo da treba raditi da najmlađi prepoznaju stranicu kao svoju jer oni su budućnost Saveza.

Evo i nekoliko drugih podataka o aktivnosti admina i pratilaca na stranici. Poslednjih 7 dana doseg je 8.236, ogled strana 460, odziv na postove 1872. Poslednji mjesec (tačnije 27 dana): doseg 9.871, ogled strana 1.051, odziv na postove 2.922. Najposjećeniji postovi u zadnjem mjesecu: 12.10. KUD 'Sevdah' doseg 5300, odziv 732, 6.11. KUD 'Merak' doseg 6600, odziv 750, 8.11. Veče sa Murizom Čorbićem doseg 1500, odziv 165, 12.11. Dan Republike doseg 3300, odziv 233.

Rekorderi u 2.019 godini su: 22. 9. Smotra u Medvodama doseg 9300, odziv 961, 25.1. film 'Šamac Sarajevo' doseg 8200, odziv 1.055, 23.2. prilog na tv o filmu 'Šamac Sarajevo' doseg 7100, odziv 780.

Džamija v Ljubljani dobila uporabno dovoljenje

Islamski kulturni center z džamijo v Ljubljani je dobil uporabno dovoljenje, so potrdili iz Islamske skupnosti. Muslimani v Sloveniji bodo tako po petih desetletjih kmalu lahko začeli uporabljati osrednji verski objekt. Trentuno so še v fazi nabave opreme, molitve v džamiji pa bodo najverjetneje začeli izvajati po novem letu.

Džamija oziroma Islamski verski in kulturni center na Parmovi ulici v Ljubljani je danes prejela uporabno dovoljenje, je za 24ur.com potrdil tajnik Islamske skupnosti Nevzet Porić. Fotografijo muftija Nedžada Grabusa z uporabnim dovoljenjem je na družbenem omrežju delil gradbenik Esad Mulalić, ki je sicer tudi eden večjih zasebnih donatorjev za gradnjo džamije.

Do konca leta nameravajo zaključiti še vsa obrtniška dela, do konca februarja pa naj bi nabavili še vso notranjo opremo. Verniki naj bi molilnico začeli uporabljati po novem letu. Slovesno otvoritev pa načrtujejo po postnem mesecu prihodnje leto, ki ga bodo muslimani zaključili konec maja 2020, nam je razkril mufti Grabus.

Dovoljenje dobili skoraj 50 let od prvih pobud za gradnjo džamije.

Objekt je zasnoval arhitekturni biro Bevk Perović arhitekti. Osnova verskega objekta je 24 metrov visoka kocka, ob katerem stoji 40 metrov visok minaret. V sklopu centra pa bo poleg prostora za molitev še umivalnica za obredno umivanje ter izobraževalni, administrativni in stanovanjski objekt.

Prve ideje za izgradnjo džamije v Ljubljani segajo v leto 1969, od takrat je bilo v igri več različnih lokacij za džamijo. Skupnost je zemljišče ob Kurilniški in Parmovi ulici v Ljubljani kupila decembra 2008, a je projekt nekoliko upočasnila kriza. Temeljni kamen so tako položili šele septembra 2013.

Sprva so predvidevali, da bo gradnja stala 22 milijonov evrov; od tega je 15 milijonov prispevala država Katar. V letu 2018 je Islamska skupnost pridobila skoraj 11 milijonov evrov novih sredstev za dokončanje investicije. Muftiju Grabusu in njegovi ožji ekipi je uspelo oblasti v Katarju prepričati, da ob že doniranih 15 milijonih evrov, s katerimi so zaključili prvo fazo gradnje, prispevajo še 10,8 milijona evrov. Vrednost celotne investicije z opremo vred je ocenjena na 35 milijonov evrov.

Bosanskohercegovačke filmske večeri

Bosanskohercegovski filmski večeri

**Razgovor o filmu i promocija
Muzeja Valter brani Sarajevo**

**Pogovor o filmu in predstavitev
Muzeja Valter brani Sarajevo**

u četrtek, 12. 12. 2019. u 19.00,
v četrtek, 12. 12. 2019 ob 19.00,
Slovenska kinoteka, Miklošičeva 24,
Ljubljana

gost Jasmin Duraković, direktor
Filmskog centra Sarajevo

Srdačno vas pozivamo!
Prisrčno vabljeni!

**Sa projekcije filma
Ničija zemlja
u Slovenskoj kinoteci**

